

**KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS M. VALANČIAUS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS
DARBŲ FILIALAS**

ŽYMŲS
DARBŲ KRAŠTO ŽMONĖS:
kūryba – gyvenimo dalis

Parengė ir medžiagą surinko
Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus
viešosios bibliotekos Darbų filialo
vyr. bibliotekininkė Danutė Paulikienė

Darbėnai,
2008

TURINYS

I. PRATARMĖ.....	3
II. PRISIMENAME KŪRĖJUS IŠĖJUSIUS NEGRĮŽTI.....	4
1. Kazragis Algirdas.....	4
2. Mazalaitė Nelė	6
3. Šulcas Fabijonas.....	9
4. Strakšytė-Motiejūnienė Danutė	31
III. KURIANTYS ŠALIA MŪSŲ	32
1. Laučiūtė Jūratė.....	32
2. Maksvytis Juozapas.....	38
3. Piekus Algimantas.....	40
4. Stoncelis Adomas.....	41
5. Puškoriūtė Zita	44
6. Kucharskaja Stanislava.....	48
7. Paburskis Kazimieras	49
8. Petrauskienė Stefanija	51
9. Martinaitienė Zina.....	53
10. Stalmokas Edvardas	56
11. Savickienė Jeronima.....	61
12. Galdikienė Stanislava	64
13. Rudys Tautvydas.....	67
14. Mizerienė Donata Zigfrida	70
15. Grabienė Dara	73
16. Grigaitienė Rūta	76
17. Rupšas Eugenijus	78
18. Šiaučiulienė Bronė	81
19. Budrienė Irena.....	84
20. Pucas Gintaras.....	87
21. Kupšys Vytautas	89
IV. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	92

PRATARMĖ

Laikas užmarštin nusineša įvykius, faktus, žmones. Lieka tik prisiminimai apie prabėgusias dienas bei nuveikti darbai. Todėl projekto tikslas – kraštotyros darbe „Žymūs Darbėnų krašto žmonės“ įamžinti Darbėnų krašto žmones, išgarsinusius savo kraštą, įnešusius kultūrinį, dvasinį, meninį indėlį į to krašto istoriją. Tai kraštui nusipelnę žmonės, kurie čia gimė, augo, mokėsi, dirbo ir tebedirba garsindami Darbėnus ir jo apylinkes.

Darbėnai jau nuo seno garsėja **kuriančiais žmonėmis**. Jie priverčia stabtelėti, įsiklausyti, pasidžiaugti tais, kurie savo kūryba, širdimi puošia mūsų gyvenimo kasdienybę. Ir nesvarbu kuo – moksliniu darbu, kukliu eilėraščiu, meno dirbiniu... Svarbu yra tai, kiek į kūrybą įdėta šilumos, kiek atiduota savęs. Atiduota tam, kad sukurtas grožis nušviestų kito žmogaus gyvenimą. Nors menkas blyksnis šitos šviesos, dovanotos kitiems, išaukština ir įprasmina kasdienybėje žmogų-kūrėją. Darbėnams nusipelnusių žmonių būrys didelis, todėl jų biografijos ir kūrybinio palikimo aprašymas bei pateikimas suskirstytas į tam tikras dalis. Pirmojoje darbo „Žymūs Darbėnų krašto žmonės: kūryba – gyvenimo dalis“ dalyje pristatomos biografijos žmonių, išėjusių Anapilin: Algirdas Kazragis, Nelė Mazalaitė, Fabijonas Šulcas, Danutė Strakšytė-Motiejūnienė. Antroje dalyje aprašomos dabar kuriančiųjų biografijos: kalbininkės, mokslininkės, publicistės, pedagogės Jūratės Laučiūtės; tautodailininko Edvardo Stalmoko; rankdarbių mylėtojų Donatos-Zigfridos Mizerienės, Darutės Grabienės ir Rūtos Grigaitienės; mėgėjų tapytojų Stanislavos Galdikienės ir Jeronimos Savickienės; literatų – Juozapo Maksvyčio, Zitos Puškoriutės, Stanislavos Kucharskajos, Adomo Stoncelio, Kazimiero Paburskio, Stefánijos Petrauskienės; audėjos Bronės Kniežaitės-Šaučiulienės; gamtos grožį fiksuojančio medžio darbuose – Eugenijaus Rupšo; fotografės mėgėjos Irenos Budrienės; kompozitoriaus Gintaro Puco; režisieriaus, dainuojamosios poezijos autoriaus Vytauto Kupšio; odos dirbinių meistro Tautvydo Rudžio. Kūryba jiems buvo ir yra tapusi gyvenimo dalimi.

Kraštotyros darbe nusipelnusių žmonių biografijos pateikiamos glaustai. Informacija surinkta iš enciklopedinių, periodinių leidinių ir kitų ir informacijos šaltinių. Šalia pateikiami autentiški pasakojimai, prisiminimai, pristatoma kraštiečių kūryba su 153 iliustracijomis.

Pasakojimus užrašė, kūrėjus ir jų darbus fotografavo darbo autorė (jei nenurodyta kitaip).

Daug medžiagos apie mokytojo, dailininko Fabijono Šulco kūrybinį palikimą, jo gyvenimą 1999 m. surinko Darbėnų bibliotekos bibliotekininkė Rina Ruzgailienė.

PRISIMENAME KŪRĖJUS, KURIE NEGRĮŽTAMAI IŠĖJO

**Kazragis Algirdas –
žurnalistas, poetas, dramaturgas**

1 iliustr. Algirdas Kazragis¹

Gimė 1928 metais balandžio 28 dieną Darbėnuose.

1953 metais baigė Vilniaus universitetą, lietuvių kalbą ir literatūrą. Dirbo Telšių laikraščio „Komunizmo aušra“ redakcijoje. Išleido kraštotyros apybraižų „Žemaičių kalneliai“ (1968), prozos vaizdelių rinkinį „Ką slepia gelmė“ (1969), brošiūrą apie krikščionybės įvedimą Lietuvoje „Smurtu ir klasta“ (1966), išspausdino pjesę „Žentelis“ (rinkinyje „Ilgi ilgi metai“, 1971). Periodikoje paskelbė apsakymų, eilėraščių, humoreskų, straipsnių, rusų rašytojų kūrinių vertimų.

Mirė 1969 metais balandžio 24 dieną Telšiuose².

¹ *Sava muotinu kalbo: Žemaitiu poezijos rinktinė*. Vilnius: Žemaitiu kultūros draugijos redakcija, 1998. p. 134.

² KAZLAUSKIENĖ, E. Kazragis Algirdas. Iš *Kretingos personalijų žinynas* [interaktyvus]. Kretinga: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka, 2002-2008 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kretvb.lt/lt/pages/view/?id=178>>.

PJAUN BE PEILĒ, DOR BE ILAS...

Vadēnous aš Vaškis Ontē –
 Prišakie ba vēina dontē.
 Matuot patis, kuoks aš vaiks,
 Tuokiu reta pasētaikis:
 Platiū petiū, aukšta stuota,
 Čioprinelē garbanota...,
 Vuonēs, Barbēs ē Petruonēs
 Kīaura loptēis liuob dēl monēs.
 Babkuoms šierē, vinas gērdē,
 Ne vēina atvierē šērdi.
 Aš – nie krust, a nie ēš vēitas...
 Sakē – eso būda kēita.
 Tep ē būčiau omžio bēngēs,
 Meilēs bortu gal ēšvēngēs,
 Jego ne ta auksaplaukē,
 Kor givenēma sujaukē.
 Anuos akis kap perkūna
 Trēnkē mona vēsa kūna
 Žonda bala, ausis kaita,
 Juntō – vēsa dūšē raituos...
 Juntō – nebier Vaškē Ontēs,
 Belēikt paeiškuotēis pontē,
 Ožsēnertē sau ont kakla
 Ēr ožbēngtē meilē akla.
 „Dorni, dorni, – viel galvojo, –
 Spiesi dar ožverstē kuojēs.
 Prabavuok sosēpažintē,
 Prisiglaustē, apkabintē...”
 Prabavuoju. Atsēkondau –
 Ožveliejē mon par spronda.
 Mažēlākē, vuo kad diejē –
 Gera posdēini goliejau.
 Puo tuo bova baisi gieda,
 No, bet anuos naregietē.
 Aš, buolele, nabgaliejau
 Tep jau dēdēle miliejau.

Anuos amats – dontis trauktē.
 Nuejau, aprēšēis žonda,
 Sosēgiedēs, nusēgondēs...
 – Pavardē?
 – Aš – Vaškis Ontē,
 Atejau ištrauktē dontē...
 Gelžēis krasie pasvadēna,
 Mona galva atkragēna...
 I anuos akis veiziejau –
 Daugiau nieka nebnuoriejau.
 – Kurioj vietoj jaučiat skausmā?
 – Vēsor, daktare brongiausē.
 – Kurī trauksim? – viel paklausē.
 – Tuo, kor prišakie, pērmiause.
 No ēr traukē, no ēr ruovē,
 Aš kap veršis pjaunams blioviau.
 Nuoro anou viel regietē –
 Ontra donti reks pridietē...
 Greta borna Vaškē Ontēs
 Par ton meilē lēks badontē.
 Pjaun ba peilē, dor ba ilas,
 Šērdēs kraujes apsēpilē.
 Vaike, mergēs, ratavuokēt,
 Kon darytē – sogalvuokēt.³

³ *Sava muotinu kalbo: Žemaitiu poezējēs rinktinē.*
 Vilnius: Žemaitiu kultūras draugējēs redakcijē, 1998.
 p. 134.

**Mazalaitė Nelė –
„šviesesnio gyvenimo kūrėja“**

2 iliustr. Nelė Mazalaitė

Rašytojos Nelės Mazalaitės gimtinė – Naujokų kaimas (netoli Darbėnų). Čia prabėgo jos vaikystė. Darbėnuose ji baigė pradžios mokyklą. Vėliau mokėsi Kretingos progimnazijoje. Gimnazijos kurso mokėsi privačiai. Egzaminus laikė Klaipėdos lietuvių gimnazijoje.

Tarpukaryje beveik 10 metų (1931-1940 m.) dirbo Vidaus reikalų ministerijoje Kaune.

Ramų ir prasmingą gyvenimą sujaukė politinės permainos Lietuvoje bei Antrasis pasaulinis karas. Siaubingoje karo audroje atsidūrė ir Nelė Mazalaitė. Gelbėdamasi nuo raudonojo teroro, 1944 m. drauge su vyru Juozu Kruminu pasitraukė į Vakarų. Ketverius metus ji praleido šiaurinėje Vokietijoje, buvusioje Špakenbergo pabėgėlių stovykloje, netoli Hamburgo.

Vėliau apsigyveno Amerikoje, Bruklino priemiestyje. Po Juozo Krumino mirties ištėkėjo už inžinieriaus Juozo Gabės.

Rašytoja mirė Amerikoje būdama viena ir vieniša (jai tuo metu buvo 86-eri metai). Tą lemtingą valandą jos išėjimo kančias lengvino tik sena maldaknygė.

Tačiau liko rašytojos širdies balsas – kūriniai, kuriuose gyvena tėvynės ilgesys, skriaudžiamo žmogaus skausmas ir sielvartas.

Į literatūrą N. Mazalaitė įžengė visai jaunutė – būdama 17 metų. Debiutavo eilėraščiu, kuris 1924 m. buvo išspausdintas „Klaipėdos žiniuose“. Pasidžiaugusi pirmąja sėkme pajuto, kad poezija – ne

⁴ MAKSVYTIS, J. Pagerbė darbėniškės rašytojos atminimą. *Pajūrio naujienos*, 2007, rugsėjo 14, p. 5.

jos vandenys. Daug laisviau ji jautėsi prozoje. Po 5 metų ji skaitytojams prisistatė kaip beletristė. Jos pirmąją novelę išspausdino laikraštis „Rytas“.

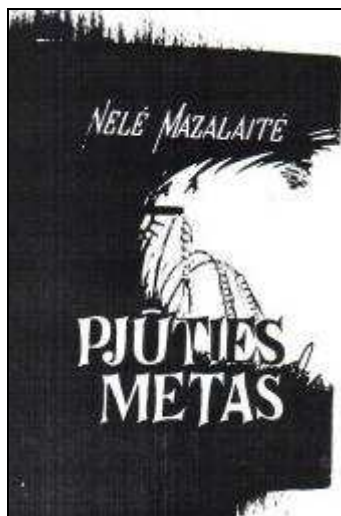
Su pirmąja novelių knyga „Pajūrio moterys“ N. Mazalaitė debiutavo 1938 metais. Lietuvoje išleido dar dvi novelių knygas: „Miestas, kurio nėra“ ir „Karaliaus ugnys“.

Ir pasitraukusi iš Lietuvos, esant nepalankiausioms kūrybai sąlygoms, Vokietijoje, pabėgėlių stovykloje, per ketverius metus išleido net dvi legendų knygas: „Legendos apie ilgesį“ ir „Apversta valtis“.

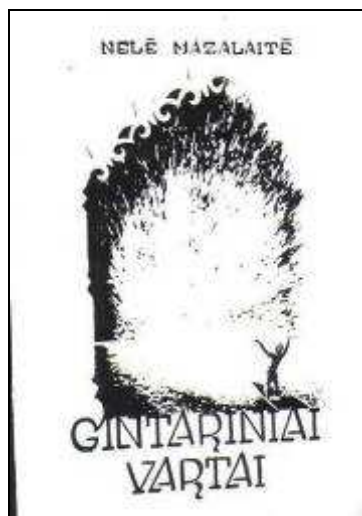
Rašytoja, gyvendama Amerikoje, išleido dar šešias knygas – keturis romanus ir du legendų rinkinius. Iš jų paminėtini šie: „Mėnuo vadinamas medaus“, „Saulės takas“, „Negestis“, „Pjūties metas“ bei „Miestelis, kuris buvo mano“.

Kūrėjos darbų kraitėje – 11 knygų. Kiekvienoje jų įprasminami žmogaus kentėjimai ir šviesesnio gyvenimo troškulys. Už originalų stilių ir lietuvišką koloritą ji pelnė ne vieną literatūrinę premiją⁵.

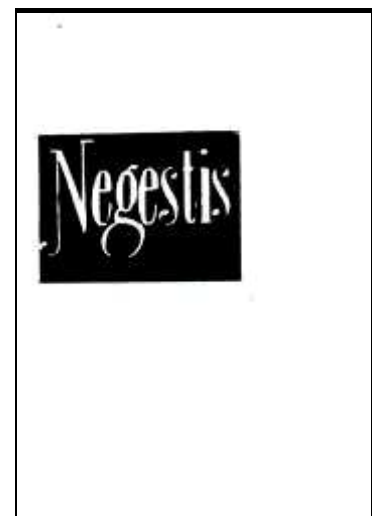
N. Mazalaitės išspausdintų knygų fotonuotraukos

3 iliustr. „Pjūties metas“

4 iliustr. „Gintariniai vartai“

5 iliustr. „Negestis“

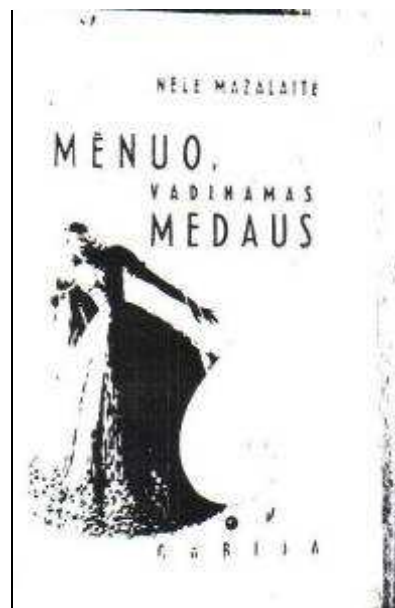
⁵ Ten pat.

6 iliustr. „Saulės takas“

7 iliustr. „Miestelis, kuris buvo mano“

8 iliustr. „Mėnuo vadinamas medaus“

**Šulcas Fabijonas –
*dailininkas, pedagogas***

9 iliustr. Fabijonas Šulcas, 1923 m.⁶

Fabijonas Šulcas gimė 1898 m. gegužės 2 d. Veliuonos miestelyje, prie Nemuno. Tėvas Aleksandras buvo mašinistas, mechanikas. Motina – Vanda Gretavičiūtė, taip pat veliuoniškė. Senelis iš tėvo pusės – austras, Napoleono armijos karys, kuris pasiliko Lietuvoje, vedė lietuvaitę. Fabijonas mokėsi Telšiuose. Baigė gimnaziją.

⁶ *Fabijonas Šulcas /1898-1984/: Gyvenimas ir kūryba: Tapyba, piešiniai, dokumentinė medžiaga.* Vilnius: Vilniaus dailės akademijos muziejus, 2005, [6] p. Lankst.

Lietuvos Respublika.
Kauno Arkivyskupija.

Metrikos Ištrauka

Is Vėliuonos Dekanato Vėliuonos Bažnyčios 1898 metų
gimusiuju — pakrikštytųjų metrikų knygų registracijos reikalu.

Metrikos Nr.	Kokių vardų kūdikis pakrikštytas. Kada ir kame gimė.	Kūdikio tėvų vardai ir pavardės ir kur prisirašė.	Pastabos
60	Fabijonas, gimė tuštanks aštuoni mėnesiai devynias dešimty, aštuonais metais, gegužės mėn. 2d. (sen. stil. balandžio mėn. 20d.) Vėliuonos miestelyje, Vėliuonos parapijoje. —	Aleksandras Šulcas ir Vanda Greimienė, gyp. Leisėto moterys, Vėliuonos valsčiuje. —	7.

Šios ištraukos žinių tikrąja liudiju:
Vėliuona 1936 m. rugpjūtį mėn. 22 dieną 513 Nr.
Vėliuonos B. vyčios Klebonas Kun. Jurešius

10 iliustr. F. Šulco metrikos ištrauka, 1936 m.⁷

Trejus metus tarnavo kariuomenėje, kur baigė radiotelegrafo kursą ir gavo pažymėjimą (1920 birželio 8 d.).

Pirmojo pasaulinio karo metais su tėvais pasitraukė į Rusiją. Ten šeima neteko tėvo, ir motina su aštuoniais vaikais į Lietuvą grįžo viena⁸. Pasak dailininko dukters Marijos Runkelienės, jis „apie tą laikotarpį vengdavo kalbėti, lyg tų metų ir nebūtų buvęs“. Nuo 1920 m. lapkričio 20 d. studijavo Justino Vienožinskio vadovaujamuose piešimo kursuose, 1922 m. pertvarkytuose į Kauno meno mokyklą.

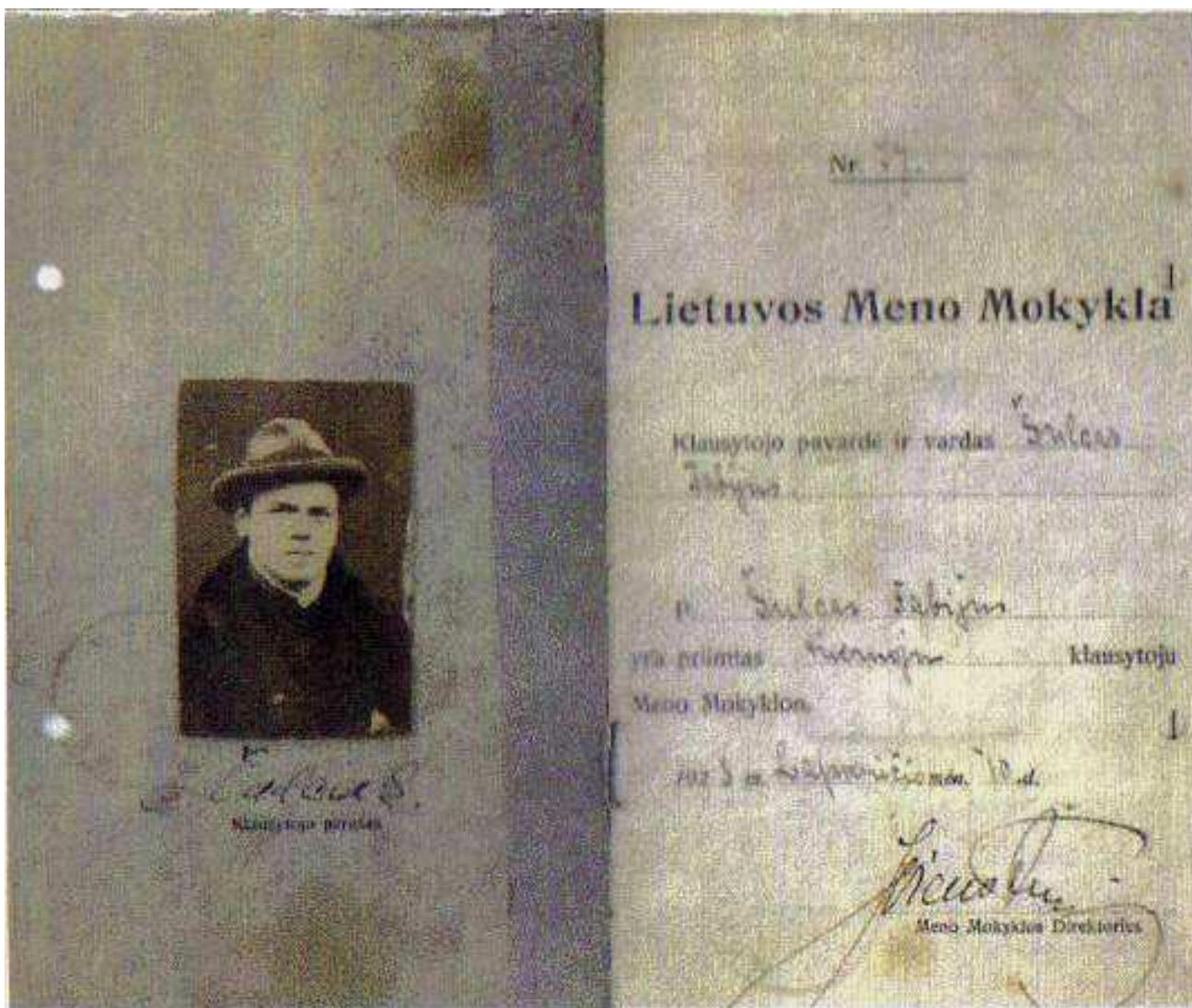
⁷ Darbėnų vidurinės mokyklos muziejaus archyvinė medžiaga.

⁸ RIMKUS, V. Dailininkas Fabijonas Šulcas. *Švyturys*, 1998, Nr.2., vasario 2, p. 30.

11 iliustr. F. Šulco pažymėjimas, liudijantis baigus telegrafo kursą⁹

⁹ Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Darbėnų filialo kraštotyros fondo medžiaga.

12 iliustr. Lietuvos meno mokyklos klausytojo F. Šulco pažymėjimas¹⁰

¹⁰ Fabijonas Šulcas /1898-1984/: Gyvenimas ir kūryba: Tapyba, piešiniai, dokumentinė medžiaga. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos muziejus, 2005, [6] p. Lankst.

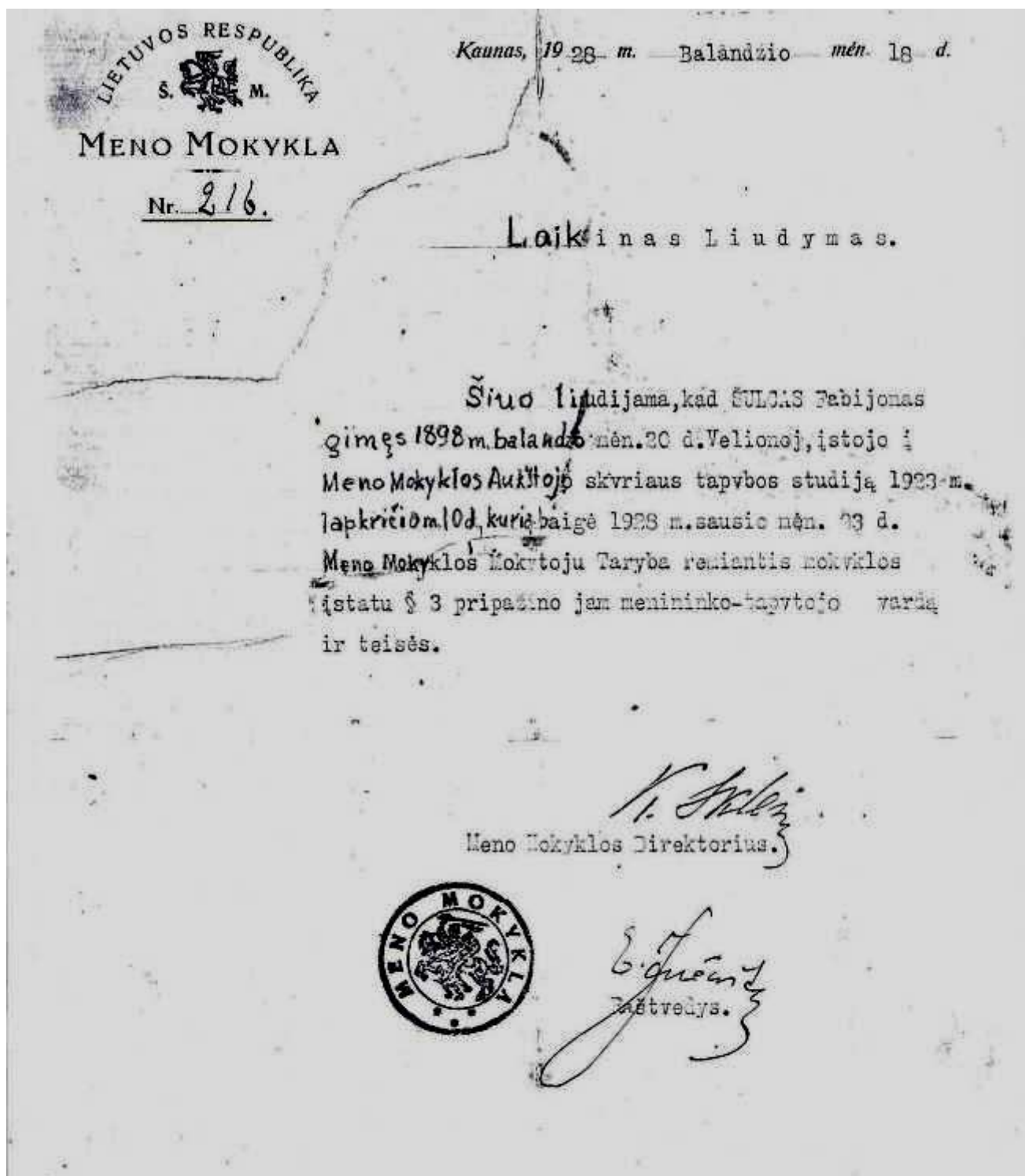

13 iliustr. 1920-1923 m. Kauno meno mokyklos tapybos studijoje¹¹

1923 m. birželio 28 d. baigė šios mokyklos bendrąjį meno lavinimosi skyrių, įgijo mokytojo kvalifikaciją.

Pragyvenimui stokodamas lėšų kartu ir dirbo: 1920-1922 m. – Kauno radijo stotyje jaunesniojo radijo telegrafininku, 1923-1928 m. – Kauno mergaičių mokytojų seminarijoje piešimo ir braižybos mokytoju.

¹¹ Ten pat.

14 iliustr. F. Šulco Meno mokyklos diplomas, 1928 m.¹²

Nuo 1923 m. lapkričio 10 d. mokslus tęsė Kauno meno mokyklos Tapybos studijoje. Tapybą jam dėstė J. Vienožinskis, grafiką – Adomas Galdikas, meno filosofiją – Ignas Šlapelis, piešimą, vėliau ir tapybą, – Adomas Varnas. 1924 m. gegužės mėnesį mokytojų tarybos nutarimu pelnė

¹² Darbėnų vidurinės mokyklos muziejaus archyvinė medžiaga.

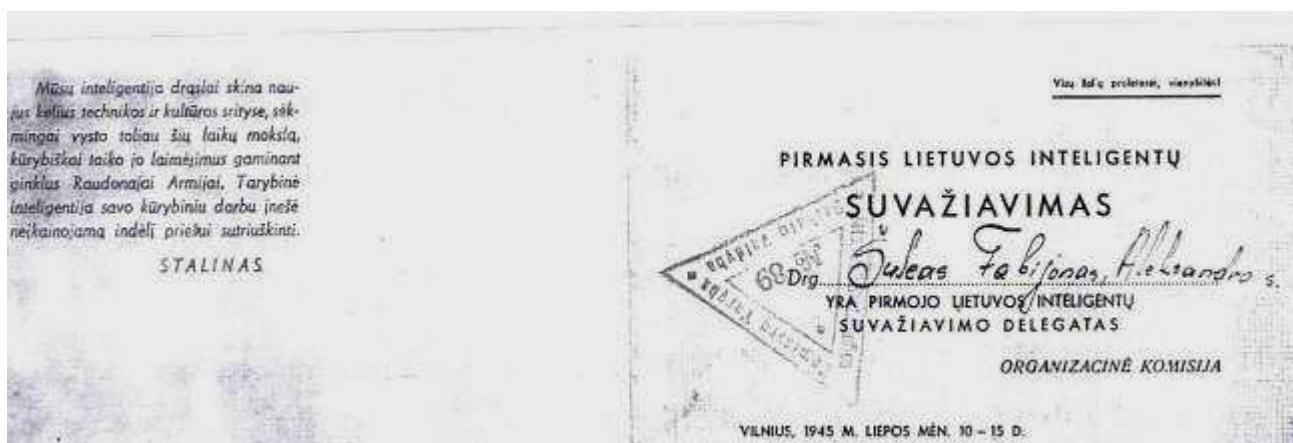
pagyrimą už tapybos darbus. Mokyklą baigė 1928 m. ir jam buvo suteiktas dailininko tapytojo vardas ir teisės. Studijavo kartu su Antanu Samuoliu, Viktoru Vizgirda, kurie, kaip prisimena duktė M. Runkelienė, aplankydavo jį nuolatinais apsigyvenus Darbėnuose, tačiau, metams bėgant, jie atitolo.

Netrukus gavo valstybės stipendiją plastinio meno studijoms Paryžiuje, ten buvo nuo 1928 m. iki 1929 m. Grįžęs iš Prancūzijos, surengė parodą Kaune, kur eksponavo peizažus. Šurmulingas, dinamiškas miesto gyvenimas jo nedžiugino, todėl 1929 m. F. Šulcas nusipirko nedidelį ūkį Medšarkės kaime, netoli Darbėnų, Kretingos rajone, kur galėjo pajusti dvasinę ramybę. 1933 m. vedė kaiminystėje gyvenusią Petronėlę Narbutaitę. Viena po kitos gimė keturios dukterys. Didžiąją savo laiko dalį jis skyrė šeimai, ūkiui ir mokytojo darbui: 1932-1949 m. dirbo Kretingos pranciškonų gimnazijoje, piešimo ir braižybos mokytoju, nuo 1945 m. Darbėnų progimnazijoje mokė piešimo, braižybos ir rusų kalbos.

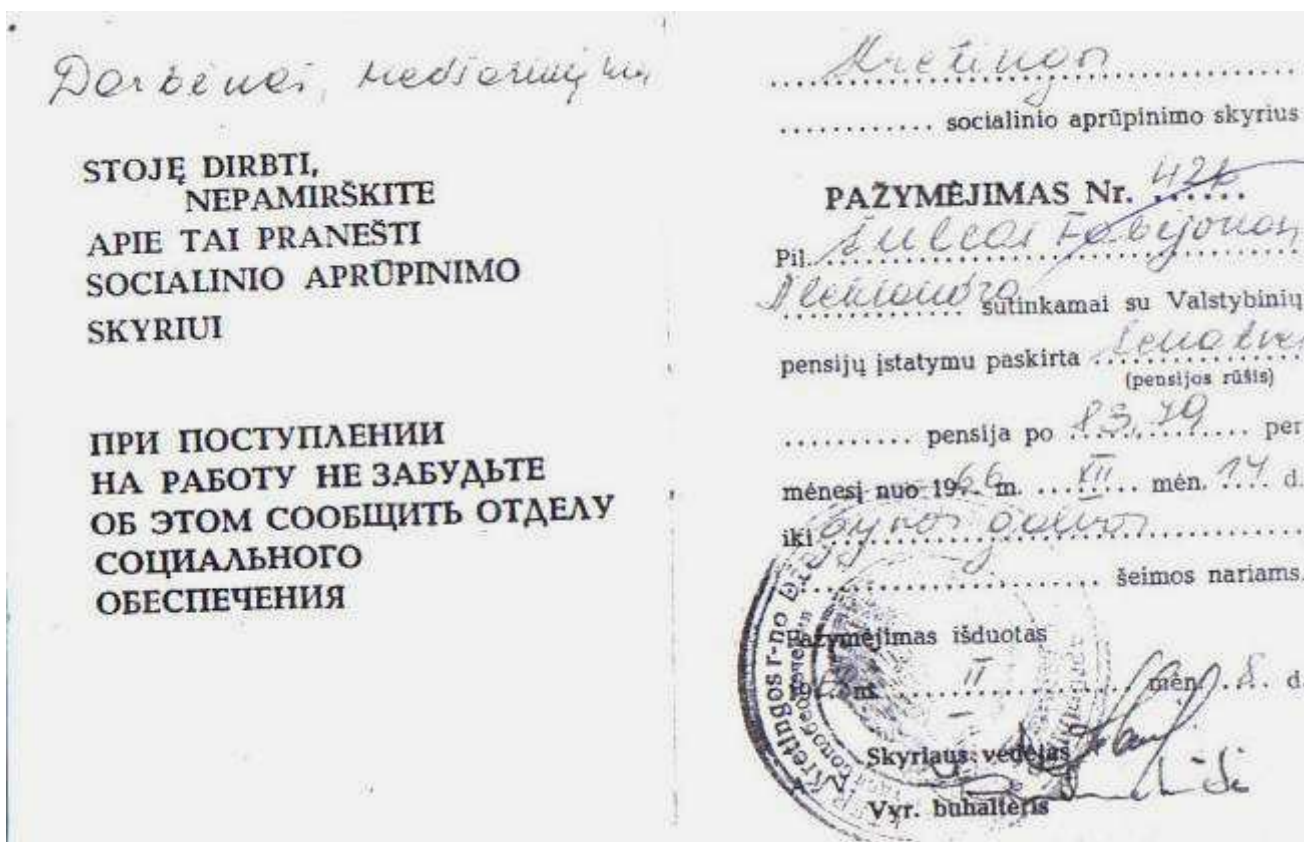
Dokumentinėje medžiagoje iš F. Šulco šeimos archyvo išlikę dokumentai: pažymėjimas apie apdovanojimą medaliu už nuopelnus karo metu; 1945 m. pirmo Lietuvos inteligentų suvažiavimo delegato pažymėjimas, senatvės pensijos paskyrimo pažymėjimas; autobiografija, rašyta 1960 m. vasario 5 d., saugomi Darbėnų miestelio bibliotekos kraštotyros fonde.

15 iliustr. F. Šulcas – apdovanotas medaliu už nuopelnus karo metu, 1946 m.

16 iliustr. Pirmojo Lietuvos inteligentų suvažiavimo delegato pažymėjimas, 1945 m.

17 iliustr. F. Šulco senatvės pensijos paskyrimo pažymėjimas, 1966 m.

Šulco Fabijono, Aleksandro,
autobiografija -

Gimiau 1898 metais gegužės mėn.
2 d. Kauno apskr. Veliuonos miestelyje,
tėvų kilusiuose iš valstiečių - vidurinėse,
(^{mažiau} ~~mažiau~~ 10 vaizdų) šeimoje.

Tėvas tarnavo garlaivystės mašinista,
o motina buvo namuose šeimininke.

Siuo metu mano tėvai ir trys
broliai, Leonas, Andrius ir Stasys, ir
mė.

Tris mano sesutes, Jadvygą ir Jūliną,
nuo 1916 m. gyvena TSRS teritorijoje.

Jadvygė yra pensionierė ir gyvena
Bokruisko mieste, o Jūliną mokytoja
Charkove.

Tris kitos sesutės, Liucyna ir Sabina,
gyvena Būtingėje, Rietimų raj. Liucy-
na yra pensionierė, o Sabina gy-
vena pas ją; - mėsos parduotuvė, mes
yra ligoninė.

Kadėk de vidurinė mokykla bra-
dijau 1908 m. ir baigiau 1914 m. išsiuost.

Nuo 1920 m. iki 1922 m. tarnavau
Lietuvos kariuomenėje, Kauno radio sto-
lyje pirm. radiotelegrafiminko pareigose,
kilinto laipsnyje.

1920 m. ešeloni įstojau į kūr-

tuosius Paisybos Kursus Kaune,
kurie netrukus buvo pervargami-
zuoti į Lietuvos Mėm. Mokyklą,
kurios Bendrąjį meną (animacijos
skyrių) baigiau 1928 metais ir gavau
mokytojo vardą ir teisės diktuoti
meno mokslus autstetesiųse ir vi-
duriniuose mokyklose.

Nuo 1922 m. iki 1923 m. darbu-
vau Gelikelių Valdyboje Kaune
braižytojo pareigose.

Nuo 1923 m. iki 1928 m. buvau
paisybos ir braižybos mokytoju
Mergaičių Mokytojų Seminarijoje
Kaune.

1923 metais įstojau į Lietuvos
Mėm. Mokyklą, kurioje baigiau
tapybos studiją, kuria baigiau 1928 m.
ir gavau menininko-tapytojo vardą
ir Hieses (diploma).

Mėm. Studijų pagilisinuosi,
1928 m. išvažiavau tobulintis į
Frankriją (į Paryžių).

Grįžęs sekantais metais į Lie-
tuvą, iki 1932 m. užsiiminėjau
menu.

Nuo 1932 m. iki 1949 m. dirbau
paisybos bei braižybos mokytojo pa-
reigose Kretingos vid. mokykloje.

Vokietų okupacijos metais (nuo
1941 m. iki 1944 m.) dirbau tose pa-
čiose pareigose Kretingos gim-
nazijoje.

Sveiki
Šiuo 1945 m. iki šio laiko taip pat
dėbu pasivėsus, kraizytos ir kasy kalbos
mokytojo pareigose darbininku-
kineis mokykloje.

Iki šio laiko teisingas laukias
mokėdavau.

Šiais ištūrima ⁰¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ^{1331</}

Fabijono Šulco darbo metai Darbėnų mokykloje, 1945-1963 m.¹³

19 iliustr. F. Šulcas su Mažeikių vid. m. XXVI laidos abiturientais, 1952 m.

20 iliustr. Darbėnų vidurinės mokyklos pedagogų kolektyvas. F. Šulcas pirmoje eilėje ketvirtas iš kairės, apie 1959 m.

¹³ Darbėnų vidurinės mokyklos muziejaus archyvinė medžiaga.

21 iliustr. F. Šulcas (stovi pirmas iš kairės), 1958 m.

22 iliustr. F. Šulcas, 1959 m.

23 iliustr. F. Šulcas klasėje

24 iliustr. F. Šulcas, 1962 m

25 iliustr. F. Šulcas sėdi pirmas iš dešinės

26 iliustr. F. Šulcas Vilniuje

27 iliustr. F. Šulcas pirmas iš kairės, 1963 m.

28 iliustr. F. Šulcas savo sodyboje, 1970 m.

29 iliustr. Fabijonas ir Petronėlė Šulcai su dukra Maryte, 1956 m.

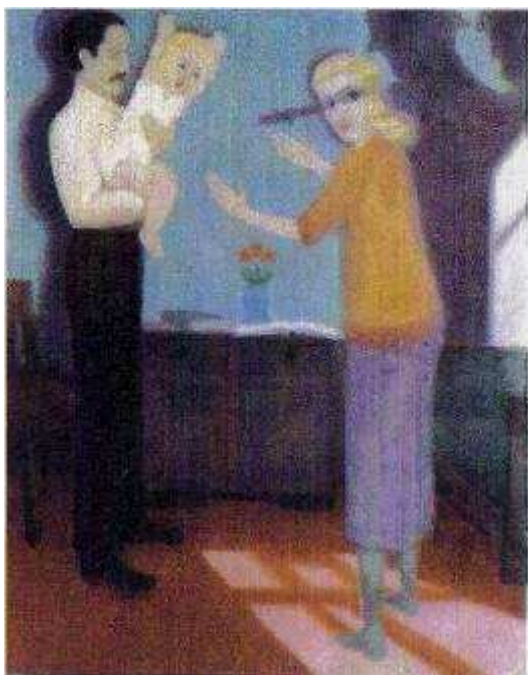
30 iliustr. Prisiminimas iš Dauguviečio pjesės „Laimė“¹⁴

¹⁴ 28, 29, 30 iliustr. iš dailininko anūkės Vilmos Valičkienės asmeninio albumo.

Apie dailininką Fabijoną Šulcą ir jo kūrybą Lietuvos kultūros ir meno istorijoje žinoma labai mažai. Vietinėje aplinkoje buvo susiformavęs F. Šulco kaip gimnazijos mokytojo įvaizdis. Daugelis net nežinojo, kad jis – menininkas. Tik išėjęs į pensiją, dailininkas ėmė vėl kurti. Taip gimė septynių paveikslų ciklas „Žmogaus nemirtingumas“, pradėtas tapyti 1962 ir baigtas 1970 metais. Šis ciklas vienintelį kartą buvo rodytas 1970 m. dvejose parodose: Klaipėdos dramos teatre ir Šiaulių „Aušros muziejuje“. Po menininko mirties didelė jo kūrybos palikimo dalis buvo saugoma šeimos namuose Darbėnuose.

Dabartinis Vilniaus dailės akademijos Tekstilės katedros profesorius Vladas Daujotas, buvęs F. Šulco mokinys Kretingos pranciškonų gimnazijoje, paskatino muziejininkus kreiptis į dailininko artimuosius. Atsiliepusi duktė Marija Runkelienė 2003 metais 25 tapybos darbus ir 105 piešinius padovanojo Vilniaus dailės akademijos muziejui. 2005 m. balandžio 20 d. – gegužės 1 d. Vilniaus dailės akademijos muziejus organizavo F. Šulco tapybos darbų parodą. Šioje parodoje eksponuojami brandžiojo menininko kūrybos etapo darbai – septynių paveikslų ciklas „Žmogaus nemirtingumas“ ir iki šiol niekur nerodytų autoriaus piešinių kolekcija, taip pat rodomi du F. Šulco autoportretai ir dokumentinė medžiaga iš dailininko šeimos archyvo¹⁵.

Paveikslų ciklas „Žmogaus nemirtingumas“¹⁶

31 iliustr. Karo šešėlis. I. Drb., al., 181×135.
VDAM/T-1801

32 iliustr. Kolektyvinis apmąstymas. II. Drb., al., 124,5×169
VDAM/T-1805

¹⁵ *Fabijonas Šulcas (1898-1984): Gyvenimas ir kūryba: Tapyba, piešiniai, dokumentinė medžiaga*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos muziejus, 2005, [6] p. Lankst.

¹⁶ Ten pat.

33. iliustr. Šalin karą! III. Drb., al., 121×167,5. 34. iliustr.
VDAM/T-1800

34. iliustr. Jie kaltina. IV. Drb., al., 124×167.
VDAM/T-1802

35 iliustr. Motinos pasiaukojimas. V. Drb., al., 121×168.
VDAM/T-1804

36 iliustr. Neužmušk! VI. Drb., al., 180×140.
VDAM/T-1807

37 iliustr. Fabijonas Šulcas. Himnas taikai. VII. Iš ciklo „Žmogaus nemirtingumas“. Tarp 1962 ir 1970 m. Drb., al., 140×173. VDAM/T1806

38 iliustr. F. Šulcas. Autoportretas¹⁷

¹⁷ Ten pat.

Apie šio piešinių ciklo gimimą plačiai kalba pats dailininkas – mintis reiškė savo dienoraštyje, kurio kopijas saugo Darbėnų bibliotekos kraštotyros fondas.

Kopijos eskizų iš F. Šulco dienoraščio

39 iliustr.

40 iliustr.

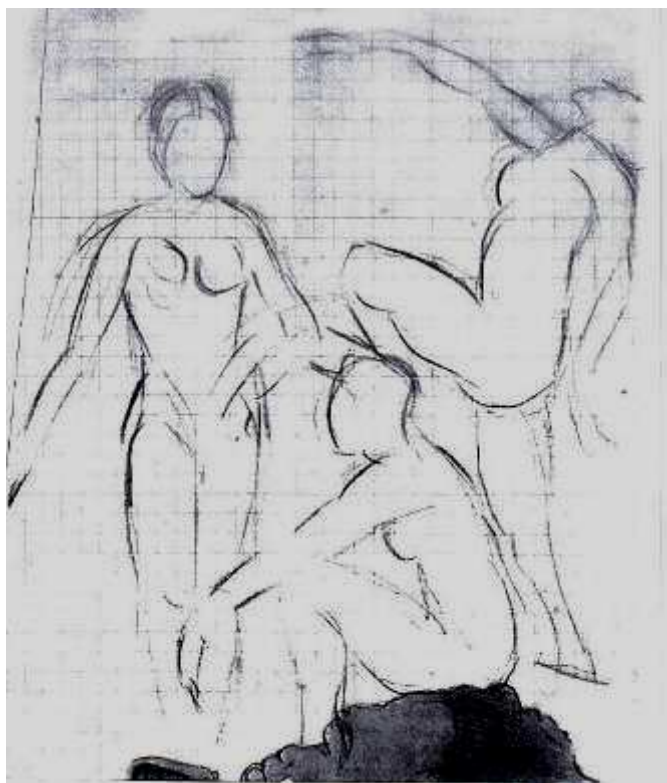
41 ilustr.

42 ilustr.

43 ilustr.

44 iliustr.

Eskizai, kurie saugomi Darbėnų vidurinės mokyklos muziejuje

45 iliustr.

46 iliustr.

Darbėnų vidurinės mokyklos pirmosios laidos abiturientai išsisklaidė po įvairias šalies mokyklas semtis žinių pasirinktai profesijai. Tai buvo 1954-ieji. Po 53 metų iš 17 buvusių klasiokų mokykloje vėl susitiko 10. „Labiausiai didžiuojamės tuo, kad buvome didelio erudito, išskirtinai kuklaus, doro, teisingo ir ryškaus talento, mokytojo-dailininko Fabijono Šulco mokiniai. <...> Sodybą nepaprastai išpuošė savo rankomis, todėl neretai sulaukdavo tokių studijų draugų, žymių dailininkų

kaip Antano Samuolio, Viktoro Vizgirdos apsilankymų. <...> Šviesi mokytojo asmenybė neleidžia nusėsti dulkėms mūsų atminty“¹⁸.

Pasak Kretingos kraštotyros muziejaus darbuotojos Danutės Šorienės, šiuo metu muziejuje saugomas vienintelis dvipusis paveikslas „Šventa Barbora“.

F. Šulcas mirė 1984 m. kovo 4 d. Darbėnuose, palaidotas Darbėnų kapinėse.

Plačiau apie mokytoją F. Šulcą galima paskaityti knygose: T. Sakalausko „Šventės mansardose“ ir P. Šerno „Kūryba – ne vienaspalvė diena“¹⁹.

47 iliustr. F. Šulco šeimos kapas
Darbėnuose, 2008 m.

¹⁸ BONČKIENĖ, V. Mes didžiuojamės! *Švyturys*, 2007, rugpjūčio 22, p. 4.

¹⁹ Žr. literatūros ir šaltinių sąrašą.

Strakšytė-Motiejūnienė Danutė

Kauno dramos teatro aktorė

48 iliustr. Danutė Strakšytė-Motiejūnienė

Danutė gimė 1937 m. siuvėjo Strakšio šeimoje, Darbėnų valsčiuje, Juzumų kaime. 1956 m. baigė Darbėnų vidurinę mokyklą. „Turėjo vieną svajonę – tapti aktore. Ji nežinojo, kaip to pasiekti, kur važiuoti, į ką kreiptis. Vienintelis vedlys – noras įgyvendinti troškimą. Gavusi iš tėvų kelis rublius ir truputėlį maisto, susikrovė drabužėlius ir iškeliavo į Kauną, kur jos svajonei buvo lemta išsipildyti. 1954 m. Danutė priimama į J. Gruodžio muzikos mokyklą, kur tuo metu buvo rengiamas aktorių kursas, o 1957 m. ir į Kauno valstybinį dramos teatrą.

Aktorė! O ji tokia pat trapi, nedrąši, kukli maža mergaitė. Kur gyventi ir iš ko? Danutė išsinuomoja palėpės kambarėlį miesto pakrašty, Aleksote. Į teatrą – pėsčiomis. Juk autobusu važinėti brangu. Sunkumai negąsdino Danutės. Į vaidmenis ji sudėdavo savo vargus, džiaugsmus ir lūkesčius. „Snieguolė ir septyni nykštukai“ – ji Snieguolė. Kokia laimė! „Trys Dručkiai“ – Danutė žavioji Suok, „Pažemintieji ir nuskriaustieji“ – Neli, „Mažylis ir Karlsonas, kuris gyvena ant stogo“ – Mažylis, „Merė Popins“ – Maiklas, „Karalius Motiejukas I“ – Felekas... Visų neišvardysi. Mačiusieji prisimins, nes scenoje Danutė visada kalbėjo iš širdies į širdį. Ne viena vaikų karta, dabar gal tapusių didžiais žmonėmis, užaugo su Danutės Snieguolėmis, Suok, Maiklais ir Mažyliais, braukė ašarėles, o širdutėse išsinešė po saulės ir gerumo spindulėlį.

2008 m. kovo 11 d. Kauno dramos teatrui daugiau nei 40 metų atidavusi aktorė Danutė Strakšytė-Motiejūnienė mirė.²⁰

Aktorė buvo ištekėjusi už Kauno dramos teatro režisieriaus Stasio Motiejūno, susilaukė dukros; palaidota Darbėnų kapinėse.²¹

²⁰ Danutė Strakšytė-Motiejūnienė (1937-2008): in memoriam. Iš *Literatūra ir menas* [interaktyvus]. 2008, kovo 14 [žiūrėta 2008 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=12425>.

²¹ Gailutės Stoncelienės, Danutės Strakšytės-Motiejūnienės sesers, prisiminimus užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

KURIANTYS ŠALIA MŪSŲ

49 iliustr. Jūratė Laučiūtė, 2008 m.

Laučiūtė Jūratė –

kalbininkė, mokslininkė, publicistė, pedagogė

Jūratė Laučiūtė gimė 1942 m. sausio 11 d. Darbėnuose. Su meile ir pagarba prisimena savo tėvelius. Petronėlė Mačernytė-Laučienė buvo neeilinis žmogus, labai domėjosi viskuo. Mokėsi Kretingos progimnazijoje, paskui – Tauragės mokytojų seminarijoje. Prieš karą atsikėlė į Darbėnus ir dirbo pradinėje mokykloje. Aloyzas Laučius – muzikantas ir dainininkas iš Anykščių krašto, dirbo Laukžemėje, pasienio su Latvija užkardoje. Dviejų žmonių pažintis ir draugystė peraugo į rimtesnius santykius – sukūrė šeimą. Gyvenimas nebuvo lengvas: teko išgyventi karo baisumus, artimųjų tremtį. Norėdamas apsaugoti šeimą nuo tremties, Aloyzas išvažiavo į Aukštaitiją, čia jį suėmė ir išsiuntė į lagerį Tomske, vėliau – Saratove. Mama buvo žinoma kaip gera matematikė. Gavo pasiūlymą dirbti vidurinėje mokykloje, tačiau su sąlyga, jei įstos į partiją. Ji šio pasiūlymo nepriėmė.

Vaikystės prisiminimai prasideda labai anksti. Jūratė pasakoja: „Kažkada, kai buvau gal pusantrų metų, dar kalbėt nemokėjau, kieme žaidžiant nukrito mašinytei ratas. Pagalbos bėgu pas mamą. Įveikusi didįjį durų slenkstį (dabar jį prilyginu Everestui), randu mamą, o ji sėdi ir skaito, o aš apie savo bėdą papasakoti nemoku... Verkiau“.

„1944 metų vasarą, karo metu, slėpėmės bunkeryje Vaineikiuose. Mama čia turėjo apie 13 ha žemės ir sodybą.

Teko lankyti vaikų darželį. Labai įsiminė naujieji metai – patys žaisliukus darėm (kankorėžius „auksavom“), o kaip gražiai atrodė! Dainavom, ratelius mokėmės. Tada vedėjavo Genovaitė Žulpaitė.

Penkerių buvau, kai mokiniai sodino mišką anapus geležinkelio, šalia vadinamo Karoblio miško. Dabar taip skaudu, kai matau iškirstus medžius... Gal ta meilė medžiams – mūsų giminės genuose? Prisimenu, mama labai mylėjo mišką, o jos sesers sūnus, Kumpikuose gyvenantis Vytautas Vaičekauskis, sulaukęs pensijinio amžiaus, visa galva pasinėrė į medžio drožinėjimus, ir dabar žmonės jį dažnai pavadina „Dievalių žmogumi“.

50 iliustr. J. Laučiūtė – pirmūnė, 1953 m.

51 iliustr. J. Laučiūtė su pusbroliu Vaičekausku, 1957 m.

Mokiausi mokykloje prie bažnyčios. Kurį laiką, mokantis šeštoje-septintoje klasėse, per mokyklos langą matydavome nužudytus miško brolius, išdriektus prie buvusios ligoninės. Tai rodė esamos valdžios žiaurumą, veidmainiškumą.

Po 7 klasių mama atidavė mokytis į Klaipėdą, mokytojų seminariją, kur ruošė pradinių klasių mokytojus. Mokiausi apie 1 mėn., susirgau, grįžau į Darbėnus.

Nuolat lankydavom mamos pirmąją mokytoją Jasmontienę, kuri gyveno Mosėdyje. Jaučiau didžiulę mamos pagarbą savo profesijai ir šios profesijos žmonėms. Tai turbūt persidavė ir man.

Vidurinėje geografijos mokė B. Paulauskaitė, lietuvių kalbos – L. Žemaitaitytė, paišybos – [F. Šulcas](#), matematikos – S. Narkus. 5-7 klasėse auklėtoju buvo matematikas V. Valužis, vyresnėse klasėse – Šiaudvytienė, puiki chemikė. Lietuvių kalbos ir literatūros paskutinėse klasėse mokė V. Martinėnas – J. Marcinkevičiaus, A. Baltakio, A. Maldonio bendrakursis. Jis mane ir supažindino su J. Marcinkevičiumi. O su A. Baltakiu susipažinau jau studijuodama Vilniaus universitete, aktų salėje, šokiuose. Jis pakvietė mane šokiui, o man pasirodė, kad „kavalierius“ netvirtai ant kojų laikosi, tai aš nėjau su juo šokti. Kad tai – jau žinomas poetas, man vėliau draugės pasakė. Pirmieji literatūriniai bandymai prasidėjo mokykloje. Bandžiau save jaunųjų literatų, skaitovų konkursuose. Buvau geriausia klasės ir mokyklos mokinė. Nors sovietinė visuomeninė veikla nežavėjo, tačiau pabūti pioniere, būrio tarybos pirmininke, komjaunimo organizacijos sekretore – teko. Leidome sienlaikraščius, statydavome spektaklius, sportavome, dažnai linksminomės mokyklos vakarėliuose. Vidurinę mokyklą baigiau sidabro medaliu, tai buvo pirmasis apdovanojimas Darbėnų vidurinėje.

Nuo 1958 m. studijavau Vilniaus valstybiniame, tuomet – V. Kapsuko universitete. Akademinis choras, kuriame dainavau nuo pirmo kurso, lietuviška dvasia formavo patriotizmą ir sustiprino kritinę, antisovietinę dvasią. Pati suvokiau, kad tie mano literatūriniai bandymai silpni, susidomėjau kalbotyra. Universiteto dėstytojai, docentai V. Mažiulis (šiandien – akademikas) ir R. Mironas orientavo į lyginamąją ir istorinę kalbotyrą“.

Čia ir baigiasi jaunystės prisiminimai.

1963 m. baigusi VU (lietuvių kalbą ir literatūrą), dirbo Lietuvių kalbos ir literatūros institute, metų pabaigoje perėjo dirbti į universiteto filosofijos katedrą, istorijos-filologijos fakultete vedė logikos seminarus, galvojo apie aspirantūrą. 1965 m. paaiškėjo, kad logikos aspirantūroje vietos nenusimato (galėjo studijuoti tik dialektinį-istorinį materializmą), pasinaudojusi proga – dukters gimimu – pabėgo į Darbėnų vidurinę mokyklą vieneriems metams ir dviems mėnesiams. Čia gyvavo tų laikų „procentomanija“, kuri kilnų pedagogo darbą darė panašesniu į buhalterio. Tai paskatino išvykti tęsti mokslų.

1966-1970 m – Leningrado (dabar – Sankt Peterburgas) universiteto aspirantė, mat Lietuvoje nebuvo bendrosios kalbotyros specializacijos. Vyras, filosofas Jonas-Rimantas Skiauteris jau anksčiau buvo įstojęs į aspirantūrą Leningrade, tad paskui jį į tą miestą patraukė ir Jūratė. Pusantrų metų dukrą augino mama.

Iš pradžių buvo sunku. Kad Leningradas ir leningradiečiai – ypatinga padermė, padeda atskleisti toks atsitikimas: pilka diena, pilkam rūke skendintis miestas ir pro rūką prasimušanti ryški žvaigždė. Nuostabus vaizdas. Bet dar labiau sužavėjo besišypsanti senutė, pasiūliusi kartu žavėtis tuo vaizdu. Jūratė prisipažįsta būtent tada pajutusi tą ypatingą kultūrinę aurą, kurios neturi bet kuris kitas

miestas²². Tas jai padėjo ilgus metus gyventi ir dirbti tame mieste, vėliau ištekėjus už klasikinės filologijos profesoriaus ir baltisto Jurijaus Otkupščikovo.

52 iliustr. J. Laučiūtė su vyru, 2000 m.

1971-2000 metais dirbo Rusijos MA Kalbotyros instituto Leningrado (dabar – Sankt Peterburgo) filiale.

1988 metais prasidėjus Sąjūdžiui, Peterburge įsikūrė šio judėjimo iniciatyvinė grupė, kurios daugumą sudarė studentai. „Penki kandidatai dalyvavome Vilniuje vykusiame Sąjūdžio suvažiavime. Kai mus ėmė persekioti, pasivadinome Peterburgo lietuvių kultūros draugija, tarsi pratęsdami 1892 metais įkurtos draugijos veiklą. Tapau pirmininke. Iš pradžių Peterburge į tautinių mažumų idėją žiūrėjo įtariai. Jau Sąjūdis skambėjo visoje buvusioje Tarybų Sąjungoje – estų, latvių ir gruzinų, armėnų, ukrainiečių bendruomenės įteisino greitai, – o mus, lietuvius, pusantros valandos tardė. Reikėjo diplomatijos ir išvalgumo, kol įtikinome, kad įregistruotų. Jei nebūsi įregistruotas, greitai priplos kaip musė,“ – tvirtino Jūratė Laučiūtė.

Nuo 1989 Lietuvos ir Rusijos periodiniuose leidiniuose J. Laučiūtė rašė aktualiomis užsienio ir vidaus politikos temomis. Prisidėjo prie politinio judėjimo Demokratinė Rusija, kai kurių kitų Rusijos demokratinių organizacijų ir partijų kūrimo. 1990-ųjų žiemą, įvertinant visuomeninę veiklą, skleidžiant Sąjūdžio idėjas, J. Laučiūtė buvo paskirta Lietuvos Vyriausybės nuolatinės atstovybės Maskvoje įgaliota atstove Peterburge. 1991 metais ji įtraukta į diplomatinį darbuotojų sąrašą. Tada

²² J. Laučiūtės prisiminimus užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

jausdavaisi išdidus, kai pasakydavai, jog esi lietuvis. Diplomatinė karjera nutrūko, LR Prezidentu išrinkus A. Brazauską. Liko darbas Kalbotyros institute ir aktyvi visuomeninė ir publicistinė veikla.

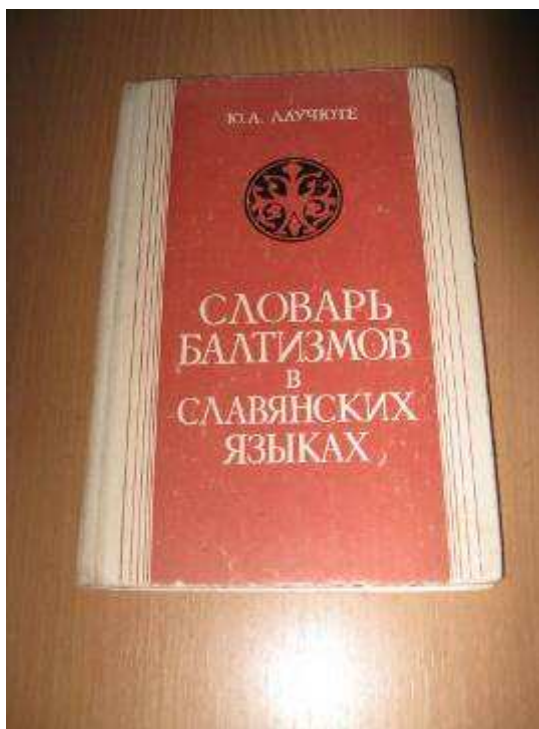
Nuo 2000 metų sausio pusantrų metų vadovavo Lietuvos radijui ir laikinai ėjo LRT generalinio direktoriaus pareigas.

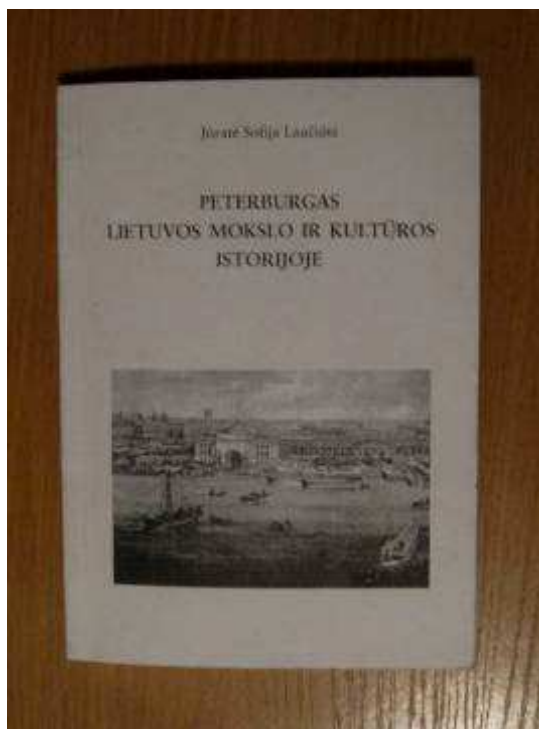
53 iliustr. Kovo 11 d. minėjimas. Pirma iš kairės LR direktorė J. Laučiūtė, krašto apsaugos ministras Č. Stankevičius, seimo narė R. Juknevičienė, 2000 m.

Nuo 2001 metų rudens dirba Klaipėdos universitete, vadovauja Baltistikos centrui. Tyrinėja baltų ir slavų santykius, etnogenezę. Parašė studiją „Lietuvių kalbos žemaičių tarmės daiktavardžių kirčiavimo ypatybės“ (1979). Išleido Slavų kalbų baltizmą žodyną (1982), knygą „Peterburgas Lietuvos mokslo ir kultūros istorijoje“ (2002). Šioje knygoje ir norėjusi parodyti, kad pirmosios Lietuvos Respublikos kūrėjai, prisilietę prie Peterburgo kultūros, nebuvo praradę moralinių principų, tikėjimo ir nesivadovavo vien plika rinkos ekonomika... Kai Lietuva buvo carinės Rusijos sudėtyje, pačioje sostinėje reiškėsi kultūrinis atvirumas. Čia pastatytas pirmasis lietuviškas spektaklis, leistas pirmasis lietuviškas laikraštis. Šios mintys ir sugulė į 500 egzempliorių tiražu išleistą knygą²³.

²³ BENIUŠIENĖ, I. Lietuvybės puoselėtoja Peterburge kreipėsi į Strasbūro teismą. *Pajūrio naujienos*, 2003, rugpjūčio 26, p. 4.

54 iliustr. „Peterburgas Lietuvos mokslo ir kultūros istorijoje“, 2008 m

55 iliustr. Slavų kalbų baltizmų žodynas, 2008 m.

56 iliustr. J. Laučiūtė (viduryje) vaikų draugijoje: kairėje – sūnus Vladimiras, dešinėje – dukra Livija, 1988 m.²⁴

Pati Jūratė Laučiūtė svarbiausiais savo gyvenimo „darbais“ vadina dukrą Liviją Grajauskienę (lituanistė ir žurnalistė) ir sūnų Vladimirą Laučią (politologas, politikos apžvalgininkas) bei anūkėlius – Roką ir Eveliną...

²⁴ 50-56 iliustr. – nuotraukos iš asmeninio J. Laučiūtės archyvo.

**Maksvytis Juozapas –
„noriu suspėti parašyti geriausią
eilėraštį“²⁵**

57 iliustr. Juozapas Maksvytis, 2008 m.

Kiekvienas ateiname iš savo vaikystės. Iš savo pasakų žemės, su ašarom ir juoku, saulėtekiais ir saulėlydžiais. Gimtinė – tylus ir ramus Peldžių kaimas. Nėra jame nei tviskančių ežerų, nei kalnelių. Paprastas, miškingas kraštas. O ir žmonių jame dabar visai nedaug. Man jis savas ir brangus. Užaugau tarp 3 seserų ir 2 brolių. Pirmąsias raides pažinti išmokė mama. Prie žibalinės spingsulės rudens ir žiemos vakarais skambėjo daina, liejosi eilės, buvo sekamos pasakos. Į gėrio ir grožio šalį vedė ne tik tėvai, bet ir knyga. Kelias į ją buvo sunkus. Per pūgą ir sniegą klampojant. Nedidelė medinė Peldžių pradinė mokykla. Ji mano atminty kaip žiburys. Pirmoji Mokytoja A. Cirptautienė... Negęstanti jos akių šviesa, pamokantys žodžiai lyg aidas atklysta iš metų nuotolio. Vingriais poezijos keliais vedė Grūšlaukės mokykloje lituanistė J. Bajorienė.

1969 m. svajonės atvedė į Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą. Studijų objektas – lietuvių kalba ir literatūra. Nuo 1973 m. – pedagoginis darbas Skuodo r. Laisvalaikiu rašau eiles. Į viešumą pirmąkart išėjau besimokydamas 7-oje klasėje. Tada „Švyturys“ išspausdino mano pirmąjį eilėraštį. Studijų metais bendravau su „Studento“ redakcija. Skuodo rajone – su „Mūsų žodžio“ redakcija. Dabar savo kūrybą publikuoju „Švyturyje“ ir „Pajūrio naujienose“. Būnu laimingas, jeigu pavyksta parašyti, jei mano eilės kam nors patinka. Noriu suspėti parašyti geriausią eilėraštį, kad galėčiau pasakyti, jog gyvenau²⁶.

²⁵ *Kretingos krašto žodžio meistrai*. Klaipėda, 2004, p. 131.

²⁶ Ten pat.

TARP PUŠYNŲ DARBŲ MIESTELIS

Čia berželiai ir lygumos žalios...
Kelia pušys vešlius vainikus.
Nors nedidelis Darbos upelis
Puošia mūsų gimtinės laukus.

Kai pušynuose saulė užsnūsta,
Pasigirsta lakštučių balsai.
Šviesios mintys į širdį atplūsta,
Apie gimtąją žemę mąstai.

Ji visus lyg motulė augino.
Nešykštėjo darbų nei dainų.
Vis gerumą ir meilę dalino,
Kad gyventi nebūtų sunku.

Ji išmokė suklupt prieš altorių
Ir pakilti aukščiau debesų.
Padėkoti AUKŠČIAUSIAJAM noriu
Už tą žemę, kurioj aš esu.

Čia berželiai ir lygumos žalios...
Ir toks giedras gimtinės dangus.
Tarp pušynų Darbų miestelis
Mums paguoda ir laimė vis bus.

DAR NEIŠEIK, PABŪKIM, MAMA.....

Žinau, naktim nebesimiega,
Be galo širdį gelia.
Dažnai į langą beldžias vėjas...
Ir vartelius klebena...

Vaikus išleidai Tu į kelią,
Ranka ilgai jiems mojai.
Ir skausmą paslėpei skarelėj
Kaip kasdieninę duoną.

Pavasaris palaukėm skuba..
Pavargus žemė kelias.
Gyvenimas trapus kaip siūlas,
Kaip žydinti šakelė...

Dar neišeik, pabūkim, Mama...
Tu – pats geriausias draugas.
Gandrai virš klevo suka ratą
Vaikystę saugo.

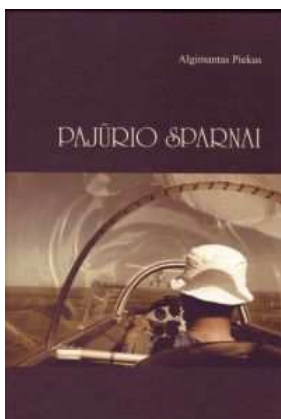

58 iliustr. Algimantas Piekus, 1998 m

Piekus Algimantas – *„jaunystės polėkių paviliotas“*

Algimantas Piekus gimė 1954 metų rugpjūčio mėn. Darbėnuose tarnautojų šeimoje. Tėvelis Bronius buvo žinomas apylinkės muzikantas: dalyvavo saviveikloje, grojo akordeonu ir dainavo. Mama Irena irgi turi gerą balsą.

„Nuostabi vaikystė, kai kasryt pėstute kulniuodavau į Darbėnų vidurinę mokyklą, prabėgo greitai“, – prisimena Algis. Po tarnybos sovietinėje armijoje įstojo į Rygos Civilinės aviacijos mokyklą, kurią baigė 1981 m. Vėliau mokėsi Volčiansko lakūnų-instruktorių mokykloje. O 1990 m. Lietuvos Žemės ūkio akademijoje įgijo inžinieriaus-mechaniko specialybę.

59 iliustr. A. Piekus.
„Pajūrio sparnai“

A. Piekus save išbandė ir literatūros srityje. Jo straipsnius apie sklandytojus, lakūnus bei parašiutininkus yra išspausdinę įvairūs dienraščiai. 2008 m. išleista knyga „Pajūrio sparnai“, kurioje pasakojama apie Vakarų Lietuvos aviatorius, įkūrusius Klaipėdos sklandymo klubą ir iki šiol tebeplėtojančius Lietuvos sklandymo bei parašiutų sportą. Pasakojama ir apie iš šio krašto kilusias žvaigždes, ir apie tuos, kuriems padangė tokia pat artima kaip ir gimtoji žemė. Ši knyga – tai dar vienas priminimas mūsų jaunimui, kaip lietuvių lakūnai ir sklandytojai garsino savo šalį, kūrė, skraidė, net žuvo, tačiau niekada neatsižadėjo aviacijos“²⁷

Šiuo metu Algimantas baigia studijas Lietuvos Kūno kultūros akademijoje.

²⁷ PIEKUS, A. *Pajūrio sparnai*. Klaipėda, 2008, p. 7.

**Stoncelis Adomas –
*„daugiau dirbti – mažiau girtis“***

60 iliustr. Adomas Stoncelis, 2007 m.

A. Stonelis gimė Plungės valsčiuje, Kepurėnų kaime, stambaus ūkininko šeimoje. Šeimoje iš penkių vaikų jis buvo vyriausias. Būdamas šešerių metų pradėjo mokytis Kontaučių pradinėje mokykloje, kur veikė jaunųjų ūkininkų būrelis. Čia mokė auginti gyvulius ir daržoves, drožti iš medžio. Adomui labiausiai patikdavo iš vytelių pinti krepšelius, o iš šiaudų – skrybėles, kepures ir įvairias dėžutes. Su savo dirbiniais ne kartą dalyvavo jaunųjų ūkininkų parodose, kur laimėjo ne vieną piniginių prizą. Pirmąjį eilėraštį parašė besimokydamas ketvirtame skyriuje ir paskyrė mamytei Šventų Kalėdų proga.

1940 m. A. Stoncelis mokėsi Plungės gimnazijoje, o po tarnybos sovietinėje armijoje – Vladivostoke ir Sachalinoje. 1956 m. baigė Kretingos žemės ūkio mokyklą ir gavo paskyrimą dirbti Jaunosios Gvardijos kolūkyje. 1964 m. persikėlė gyventi ir dirbti į Lazdininkų kolūkį.

Atsiradus galimybei, literatas parašė istorijas apie Lazdininkų ir Joskaudų kaimus, savo gimtuosius Kepurėnus. Ne vieną apybraižą, eilėraščių rastume laikraščių „Švyturys“, „Valstiečių laikraštis“, „Pajūrio naujienos“ puslapiuose²⁸.

„A. Stoncelis apylinkėse garsėja ir kaip pynėjas. Jo kūrybinėje laboratorijoje stalai, spintos viršus nudėlioti pintom šiaudinėm skrybėlėm, dėžutėmis, krepšeliais. Ši pomėgį realizavo išėjęs į pensiją. Pinučius jis veža ir į mugės, dalyvauja parodose“²⁹.

61 iliustr. „Kančių ir mirties apybraiža: Grabiai“, 2008 m.

62 iliustr. „Vestuvės be kraičio“, 2008 m.

63 iliustr. „Lazdininkai“, 2008 m.

²⁸ A. Stoncelio prisiminimus užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

²⁹ BENIUŠIENĖ, I. Aštuoniasdešimtmetis rašomąją mašinėlę iškeitė į kompiuterį. *Pajūrio naujienos*, 2008, kovo 14, p. 4.

LAZDININKAI

Lazdininkai – kaimelis senas,
Kaip ir jo vardas, mielas ir gražus,
Su lygiais laukais ir pievom žaliom,
Senom kapinaitėm, svyruokliais beržais.

Čia gražios sodybos, vaikų klegesys,
Tik šulinio svirtys išnykę.
Nėra ir lazdynų, kurių šlamesys
Primintų tą seną gadynę...

Nėra čia upelių, nėra ežerų,
Kas garsintų kaimą, jo žmones.
Bet kaimas išugdė garbingų žmonių:
Gerų karvedžių ir daug kunigų.

Kurių vardai skamba iš didžiosios raidės
Ir širdžiai malonu prie jų prisiliesti,
Pajusti tą meilę senolių darbams,
Pasisemti stiprybės, kai vargas prispaus.

Kai širdį užtvindo laukų vėsoma
Ir kaime beržai sužaliuoja,
Čia gimęs jo vardas per amžius kartos:
– Tai mano gimti Laidininkai.

Puškoriūtė Zita –

*„ties praeitim – susimąstyk, ties
dabartim – stabtelėk, į ateitį – žvelk!“*

64 iliustr. Zita Puškoriūtė, 2008 m.

Literatė Zita Puškoriūtė gimė 1942 m. rugpjūčio 23 d. Darbėnuose. Buvo karo metai. Tėvelis slapstėsi nuo vokiečių ir dirbo pas ūkininkus kaimuose. Mama augino vaikus. Šeimoje buvo šeši vaikai: dvi seserys, keturi broliai. 1949 m. pradėjo lankyti mokyklą. Lietuvių kalba ir literatūra, piešimas, rusų ir prancūzų kalbos – tai dalykai, kurie labiausiai sekėsi. Poezijos dar nekūrė, nors rašinius rašyti mėgo – visada mokytojas Martinėnas skaitydavo jų ištraukas klasėje. Zita labai mėgo skaityti knygas, piešti „vaizdelius“. Dalyvavo mokyklos visuomeninėje veikloje: buvo ir komjaunuolė, ir klasės komjaunimo sekretorė.

1960 m. baigus mokyklą visa klasė išėjo „kelti Lazdininkų kolūkio“. Tuomet Puškoriūtė susirgo širdies ir sąnarių reumatu. Dėl silpnos sveikatos teko atsisakyti dailės ir lietuvių kalbos studijų, todėl pasuko į Klaipėdos pedagoginę mokyklą. Čia ir pradėjo rašyti poeziją. Pirmąjį eilėraštį pavadino „Pavasaris“ (1961 m.).

1963 m. Zita pradėjo dirbti Skuodo rajono Lenkimų vidurinėje mokykloje. Gyveno prie miškelio. Todėl intensyviai rašomose eilėse dominuoja gamtos motyvai. Šis pomėgis nebuvo vienintelis, mokytoja piešė gamtovaizdžius, atvirukus, autoportretus. Anot Zitos Puškoriūtės, „čia praėjo jaunystės metai, gimė pirmoji meilė ir šimtai šimtai eilių“.

1969 m. neakivaizdžiai baigė Šiaulių K. Preikšo pedagoginį institutą, pradėjo dirbti Darbėnų vidurinėje mokykloje.

Per visą mokytojavimo laikotarpį Zita Puškoriutė dirbo piešimo mokytoja (apie 20 metų), pradinių klasių mokytoja ir prailgintos dienos grupių mokytoja. Pedagoginį darbą dirbo iki 2002 m. Dabar yra pensininkė, „Šviesos“ klubo narė. Apie kūrybinį kraitį Zita kalba: „Sūnaus Manto paskaičiavimu, darbų yra virš 2000. Turiu apie 7 poemas ir apie 26 sąsiuvinius eilėraščių, apie 100 pieštų portretų ir autoportretų. Rašau įvairiomis temomis: apie gamtą, vaikus, žmones, gyvenimą, politiką, net ir žemaitiškus kupletus ar eiles. Labai mėgstu rašyti ir patriotine, pilietine Tėvynės tema. Tokio pobūdžio eiles skaitau valstybinių švenčių progomis. Dalyvavau ne tik mūsų rajono – Salantų, Grūšlaukės, Juodupėnų – poezijos skaitymuose, popietėse, minėjimuose, bet ir kitų rajonų rengiamose „Poezijos pavasario“ šventėse. Poezijos knygų nesu išleidusi, nes trūksta lėšų, sunku rasti rėmėjų“³⁰.

Zitos Puškoriutės 1970-1981 m. sukurti darbai

65 iliustr. Sūnaus portretas, 2006 m.

66 iliustr. Natiurmortai

³⁰ Z. Puškoriutės pasakojimą apie asmeninį gyvenimą ir kūrybą užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

67 iliustr.. Iš ciklo „Kaimas“

68 iliustr. Žiema

MANO DALELĖ

Dalužė tu mano, tu dalelė,
Žodžių tu mano margųjų kraitelė.
Supyniau kraitelę į pynę,
Įdėjau į margąją skrynią.

Pabėriau savo žodžius
Kaip uogas skanias,
Rinkit,
Surinkit šias uogas manas!

Gal būt ir rūgščios uogelės
Pateko į mano kraitelę...
Gal saldumo jos negadins,
Gal skanumą grąžins?

Rinkite, rinkite mano žodelį,
Neškit, sijokit per tankų sietelį
Neški žodelį, pagauki, vėjeli,
Nešiok po margą svietelį.

Imkit, paimkit jūs mano žodelius,
Dėkit į širdį lyg žiedelius.
Aš dovanuju šiuos lapelius,
Priimkite juos kaip svetelius.

Tai mano žodeliai
Tie primarginti balti lapeliai –
Aš juos skaitysiu,
Jais žmones apdalysiu...

Tai mano dalelė,
Tai mano žodžių marga kraitelė,
Tegul jie guli
Šioj baltoj skrynelėj.

1964 m.

69 iliustr. Stanislava Kucharskaja, 2008 m.

Kucharskaja Stanislava – *„rašau žodžius paguosti savo širdžiai“*

Stanislava Kucharskaja gimė 1955 m. gegužės 8 d. Darbėnų miestelyje, lankė Darbėnų vidurinę mokyklą, kur baigė 9 klases. 1974 m. baigė Radviliškio vakarinę vidurinę mokyklą ir grįžo į Darbėnus, dirbo Darbėnų vartotojų kooperatyve.

1977 m. ištėkėjo, susilaukė sūnaus ir dukros. Mirus vyrui gyvenimas tapo sunkesnis.

Eilėraščius pradėjo rašyti 4 klasėje. Juos spausdina rajono laikraščiai „Švyturys“ ir „Pajūrio naujienos“. Stanislava noriai dalyvauja ne tik rajone rengiamose literatūrinėse popietėse, bet ir talkina miestelio bibliotekoje organizuojant renginius.

Šiuo metu literatė gyvena Nausėdų kaime. Kolekcionuoja įdomius akmenis.

S. Kucharskaja

Rašau žodžius,
Tik niekam jų nereikia.
Rašau žodžius,
Paskui slepiu į stalčių
Mintis ir ašaras, ir mažą viltį...
Ir gaila darosi savęs.

Rašau žodžius,
Meldžiuosi amžinybei.
Rašau žodžius
Ir noris verkti,
Kad pažinimo vaisius
Toks beskonis.

Rašau žodžius
Paguosti savo širdžiai.
Rašau žodžius
Apgaut save be tikslo
Ir palinkėt sugrįžtantiems
Laimingo kelio.

**Paburskis Kazimieras –
„į eiles sugula visas gyvenimas“**

70 iliustr. Kazimieras Paburskis, 2008. m.

Lazdininkuose gyvenantis Kazimieras Paburskis gimė 1939 m. Tikrosios motinos neatmena, ji mirė, kai jam buvo vos dvi savaitės. Tėvas vaikus išdalijo svetimiams. „Mane užaugino motinos draugė su vyru. Mano tėviai – Elena ir Juozas Mikiai – jau mirę. Nežinau, kas buvo mano broliai ir seserys. Jų būta lyg ir septynių.“

K. Paburskis vakarinėje mokykloje baigė tik šešias klases, daug metų kolūkyje dirbo traktorininku. Likimas siuntė skaudžių išgyvenimų – prieš trejus metus palaidojo vieną iš dviejų savo dukterų.

Nors pats K. Paburskis tvirtino, jog į jo eiles sugula visas sielvartas ir liūdesys, tačiau pavarčius pluoštą eilėraščių įsitikini, jog savamokslis kūrėjas yra atviras ir imlus viskam, kas vyksta aplinkui: gamtos pokyčiams, kaimo gyvenimui, visuomenės reiškiniams. Patį pirmąjį eilėraštį parašė prieš porą dešimtmečių. Tai buvo eilėraštis, kurį, paprašytas dukros, parašė Mokytojo dienos progai. Visą laiką Kazimieras domėjosi literatūra. Kai Lazdininkuose dar veikė biblioteka, jis dažnai ją lankė. Poetai – Maironis, Paulius Širvys, Salomėja Nėris – tebėra mylimiausi poetai, tikrieji mokytojai.

Pagrindinis literato kūrybos vertintojas – žmona³¹.

³¹ BENIUŠIENĖ, I. Kūrybos proveržis – po dukters mirties. *Pajūrio naujienos*, 2008, vasario 8, p. 4.

MYLIMAI ŽMONAI

Susitiksim vėl mes amžinybėj,
Kai varpai pakvies mus prie maldos.
Tyliai mes šnabždėsime „Tėve mūsų“,
O virš mūsų angelai giedos.

Lauks ten mūsų tėtis ir mamytė,
Susitiksim brolius ir seses,
Lauks ten išsiilgusios dukrytės,
Amžiną ramybę mums atneš.

Būsime laimingi kaip kadaise
Kada mes bučiavomės karštai,
Kada atsiklaupęs prieš altorių
Ištarėm „mylėsiu amžinai“.

Rodys kelią mums žvaigždė aušrinė,
Švies virš mūsų amžina šviesa.
Būsime vėl sveiki ten ir laimingi,
Nes tokia jau Viešpaties valia!

ŽEMAITIJA

Bangos kur bučiuoja drėgną, baltą smėlį
Ir į krantą sėja gelsvą gintarėlį.
Kur javai banguoja, kur žalia giria,
Ten mus Tėviškėlė, ten Žemaitija.

Kur Venta vingiuoja, snaudžia ten Vieکشniai,
O prie Masčio glaudžias – sostinė Telšiai
Palangoj prie jūros vaikščiojo Birutė,
Ten ji susitiko didįjį Kęstutį.

Daugel metų bočiai narsiai čia kovojo,
Savo gimtą kalbą jie labai dabojo.
Čia ir mūsų broliai kovės už Tėvynę
Kolei atėjūnus jie visus išsvijo.

Šatrijos viršūnėj raganos ūlioja,
Per Bivainės girią Tado vyrai joja.
Minija kur teka, žemė ten gimta,
Čia mus Tėviškėlė, čia Žemaitija.

71 iliustr. Stefanija Petrauskienė, 2008 m.

**Stroputė-Petrauskienė Stefanija –
„be skausmo nėra džiaugsmo, ašaros ir juokas
eina kartu“**

Esu visatos dulkelė menka,
Didžio laiko akimirka viena.
Atėjau aš žemėn patirti džiaugsmo,
Ir išgerti taurę man skirto skausmo.

Be skausmo nėra džiaugsmo,
Ašaros ir juokas eina kartu.
Už patirtą džiaugsmą ačiū, Dieve, tariau,
O kas man dar skirta, priimti turiu.

Stefanija Petrauskienė gimė 1935 metų rudenį valstiečių mažžemių šeimoje, Erlėnų kaime, netoli Salantų. Stefa prisimena savo sunkią vaikystę – mirė tėvas einant tretiesiems meteliams, liko ligota, beraštė mama.

Mokėsi Salantų pradžios mokykloje, o po to baigė ir visą vidurinę.

1954 m. Studijos Klaipėdos dvimečiame Pedagoginiame institute, kur įgijo istorijos mokytojos specialybę. Mokytojavo Juodupėnų septynmetėje mokykloje iki 1961 m. Likimas atvedė į Darbėnų

vidurinę. Čia ir pradėjo kurti. Užklasinio darbo vadovė dažnai prašydavo sukurti kupletų vaikų meniniams pasirodymams.

Stefanija prisimena išvyką į Saremo salas – aplinka darė įspūdį, įvykiai davė impulsą, kurį ir išreiškė eilėraščiu. „Kūrybai reikalingas įkvėpimas. Kitaip tariant, reikia svarbių įvykių, įspūdžių, kurie sukeltų tokią būseną“, – dalinosi mintimis literatė. Mirus vyrui savo išgyvenimus ir vienatvės jausmą išreiškė eilėmis:

S. Petrauskienė

Dedikuotas vyrui Jonui

Ar rytas ankstyvas,
Ar vakaras vėlyvas
Skamba telefonas:
– Reikalingas Jonas.

Ar saulėta diena,
Ar lietus, ar pūga
Skuba daktaras Aiskauda
Pas tuos, kuriems skauda.

Skubėjo,
Nors pačiam skaudėjo.
Atsisakyti nemokėjo.
Dirbo, kol galėjo.

Ar rytas ankstyvas,
Ar vakaras vėlyvas
Tyli telefonas,
Nes pavargo Jonas.

Vieną kritikuotas,
Kitą apraudotas
Atsigulė žemelėj
Jau amžinai.

RUDUO

Kokia spalvų gama!
Žiūri – ir negana.
Žydi miškai tarsi gėlės,
Tarsi aidas vasarėlės.

Liepsnoja klevas raudonai,
Jis pasipuošęs dyvinai.
Lyg jaunikis prieš vestuves,
Bet kur tas grožis benuves?

Pakils vėjas tuoj šiaurys,
Lapus gražiuosius nudraskys.
Paliks jis liūdnas ir graudus
Ir apraudos praėjusius metus.

Nenusiminkit, medžiai, –
Pavasari lapai vėl bus žali.
Nusiprausit vasariniu lietumi,
O rudenį liepsnosit ugnimi.

O gal ir mes, žmonės,
Nekartą būsim dar jauni.
Ir degs mūsų širdys
Meilės ugnimi.

**Jockutė-Martinaitienė Zina –
dailininkė**

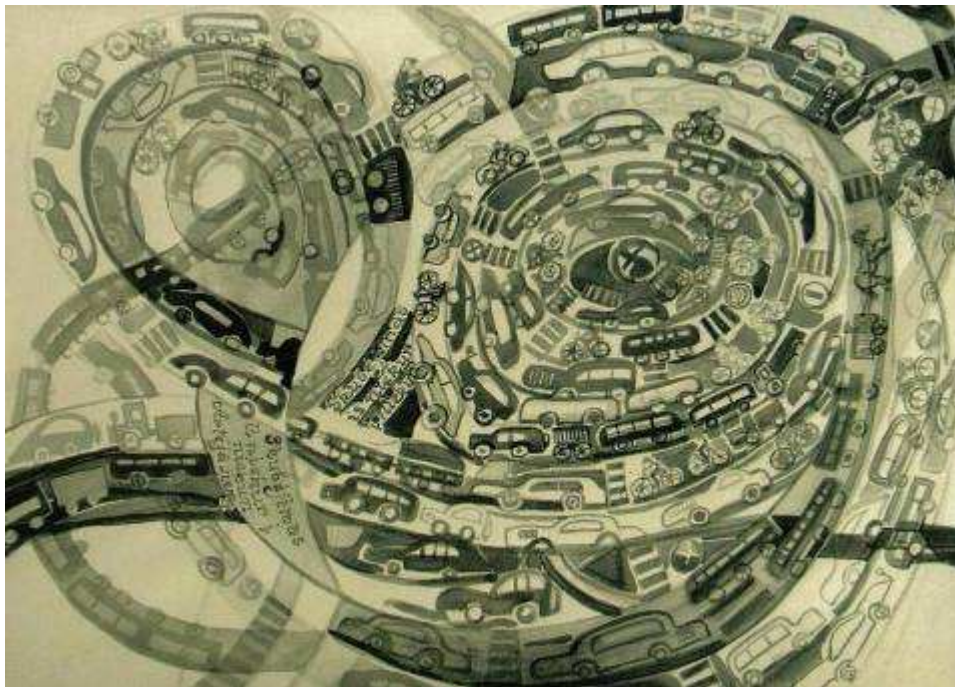
72 iliustr. Z. Martinaitienė, 2008 m.

Autobiografija

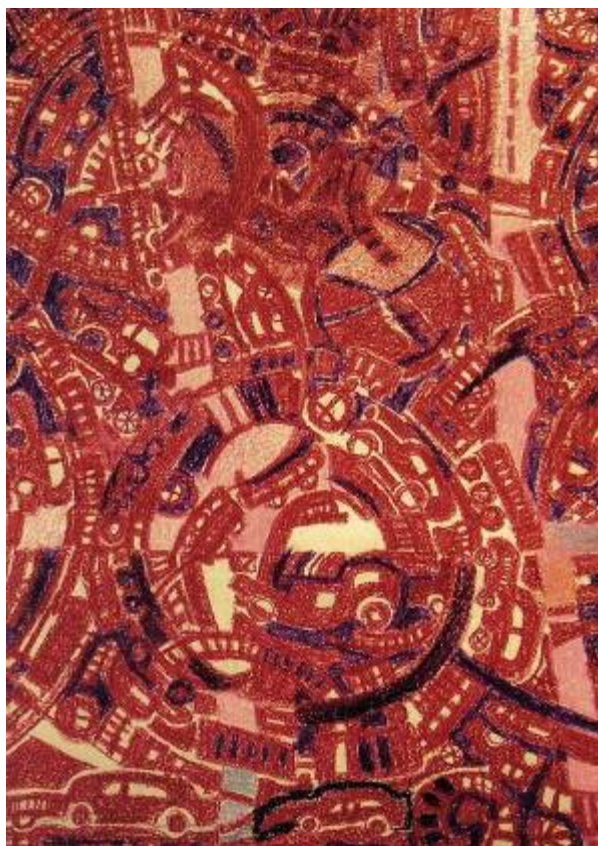
Gimiau Darbinau. Čia praleidau gražią
vaikystę, užbaigęs vidurinę mokyklą & išvykau
į Kauną. Baigiau Valstybinių Dailės mokyklą,
įstojau į Lietuvos Dailininkų Sąjungą.
Dirbau tokį kūrybinį darbą: reliefines,
monumentaliuosias tapybos bei gobelenų
srityse Lietuvoje, Estijoje, Rusijoje.
Surenčiau keletą asmeninių parodų,
dalyvavau daugelyje bendrų parodų Lietu-
voje ir užsienyje.
Gyvenu Kaune. Pradedu kūrybinę
veiklą tiesiai iki dabar. Mėgstu medituoti
vieną tyloje.
Zina Martinaitienė
2008 m.

73 iliustr. Z. Martinaitienės autobiografija. Tai kopija laiško, adresuoto projekto autorei D. Paulikienei

Z. Martinaitienės darbų nuotraukų kopijos

74 iliustr. Z. Martinaitienė. Iš niekur į niekur, 2004 m.

75 iliustr. Z. Martinaitienė, 2004 m.

76 iliustr. Z. Martinaitienė, 2004 m.

77 iliustr. Z. Martinaitienė. Ramuma, 2004 m.

Stalmokas Edvardas –
„neturėdamas valios, žmogus
sunaikina ne tik kūrybą, bet ir
save“

78 iliustr. Edvardas Stalmokas, 2007 m.

Nors Edvardas gimė ne Darbėnų seniūnijoje, bet jau daug metų čia gyvena ir ją garsina.

Edvardas gimė 1949 metais Klaipėdos rajone, Šiūparių kaime. Jis – jauniausias devynių brolių ir seserų šeimoje. Vaikystė praėjo nuošalioje kaimo sodyboje, šalia girios, vingrių upelių, žydinčių pievų. Šie vaizdai įtakojo jo kūrybinį pasirinkimą tapyti gamtą. Tačiau, nors tapyba ir dailė domėjosi nuo pat vaikystės, gyvenimas lėmė, jog Edvardas pasirinko žemdirbio profesiją.

Į Laukžemę atvyko dirbti agronomu baigęs Klaipėdos žemės ūkio technikumą. Būdamas 26 metų, pamokintas ir paskatintas Kurto Skroblio, pradėjo tapyti paveikslus – peizažus. Lankė dailės studijas Klaipėdos žvejų kultūros rūmuose (vadovas A. Ilginis). Jį žavėjo ir žavi peizažo meistrų – A. Šiškinio, I. Savrasovo, I. Levitano, F. Vasiljevo, A. Žmuidzinavičiaus – kūryba. Kūrybai minčių teikia gamta, liaudies muzika, poezija, dainos³². 1978 m. Edvardui Stalmokui suteiktas tautodailininko vardas.

Dailininkas džiaugiasi, kad gali kitiems suteikti malonesnę akimirką savo tapytais paveikslais kultūros renginiuose arba parodose. „Esu laimingas – valdydamas teptuką ir per spalvas galiu išreikšti savo vidinį pasaulį“. Ir tapęs seniūnu (1997 m.) šiam pomėgiui atranda laiko. „Tapau daugiausia vėlyvą rudenį, žiemą, kai baigiasi darbai. Pasiilgstu gamtos, jos spalvų, kuriomis per darbus vasarą ne visada turiu laiko tapyti. Nutapydavau per žiemą 20-30 paveikslų. Daug esu padovanojęs įvairių proginių susitikimų metu. Parodos surengtos Kretingoje (Kultūros centre), Klaipėdoje, Palangoje,

³² PETRAITIENĖ, S. Darbėnų seniūnijai vadovaus Edvardas Stalmokas. *Švyturys*, 1997, birželio 7, p. 2.

Gargžduose ir kituose Žemaitijos miestuose ir miesteliuose, Vilniuje (respublikinė)“. Žmona Birutė – kultūros namų direktorė. Vaikai – sūnus Robertas ir dukra Renata. Sūnus dirba vadybininku verslo įmonėje, gyvena Kretingoje, yra vedęs ir augina du sūnus. Dukra Renata dirba Klaipėdos Jūrininkų ligoninėje, medicinos seserimi, ištekJusi, gyvena Kretingoje ir su vyru Stasiu augina du vaikus: dukrą ir sūnų.

Tautodailininko Edvardo Stalmoko sukurti darbai

79 iliustr. E. Stalmokas. Vaikystę prisiminus. Drb., al., 60×90, 2007 m.

80 iliustr. E. Stalmokas. Sena sodyba. Drb., al., 40×60, 2008 m.

81 iliustr. E. Stalmokas. Rytas miške. Drb., al., 40×50, 2007 m.

82 iliustr. E. Stalmokas. Žiemos vakaras. Drb., al., 40×60, 2008 m.

83 iliustr. E. Stalmokas. Miške. Drb., al., 40×60, 2007 m.

84 iliustr. E. Salmokas. Drb., al., 150×210, 1988 m.

85 iliustr. E. Stalmokas. Tėviškės upokšniai. Drb., al., 70×100, 2007 m.

86 iliustr. E. Stalmokas. Prie upelio. Drb., al., 60×80, 2008 m.

87 iliustr. Jeronima Savickienė, 2006 m.

**Martinkutė-Savickienė Jeronima –
„piešimas, lipdymas yra atgaiva dūšiai“**

Jeronima Savickienė, gimė 1940 m. Akmenalių kaime, Kretingos rajone, valstiečių šeimoje. Buvo jauniausia iš dešimties vaikų. Tėvai buvo mažžemiai: tėvas – stalius, mama – audėja. Po karo tėvai persikėlė į Klaipėdos rajoną. Jeronima mokėsi Šimkų pradinėje mokykloje, kur baigė keturis skyrius. Toliau mokytis sąlygų nebuvo. Vyresnieji vaikai dirbo kolūkyje, pati padėjo mamai namuose. Būdama 15 metų pradėjo dirbti Klaipėdos rajono tarybiniame ūkyje. 1968 m. ištekėjo už Savicko Igno iš Auksūdžio kaimo, dirbo Darbėnų kolūkio fermoje. Augino tris dukras ir sūnų. Vaikai užaugo ir sukūrė šeimas, turi 10 vaikaičių. Mirus vyrui kartu gyventi atsikėlė vyriausioji dukra su šeima.

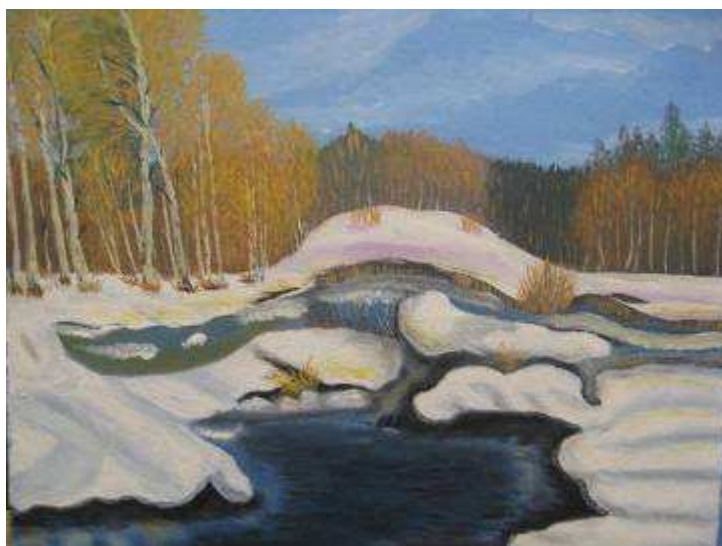
Piešti mėgo visada, tik nebuvo laiko ir sąlygų. „Paveikslai kaip iš gausybės rago pasipylė sulaukus 60-mečio. Trečiaklasė anūkėlė paprašė nupiešti rudens tema. Kadangi pirmasis blynas neprisvilo, anūkės draugams labai patiko, sugalvojau ir sau ką nupiešti, namus papuošti. Tiesa, prieš tai nuvažiavau į Darbėnų biblioteką, pasiėmiau knygą apie dailę – kaip pradėti piešti, derinti spalvas. Nusipirkau dažų, teptukų. O būna, kad piešti rankos nekyla. Tada imuosi kito patinkančio užsiėmimo – „lipdymo“³³, – pasakojo moteris rajoninio laikraščio žurnalistei po surengtos antrosios jos kūrybos darbų parodos Darbėnų bibliotekoje.

³³ STONKUVIENĖ, L. Menininkė, piešianti ir lipdanti savo malonumui. *Švyturys*, 2006, balandžio 1, p. 4.

Jeronimos Martinkutės-Savickienės kūrybos darbai

88 iliustr.

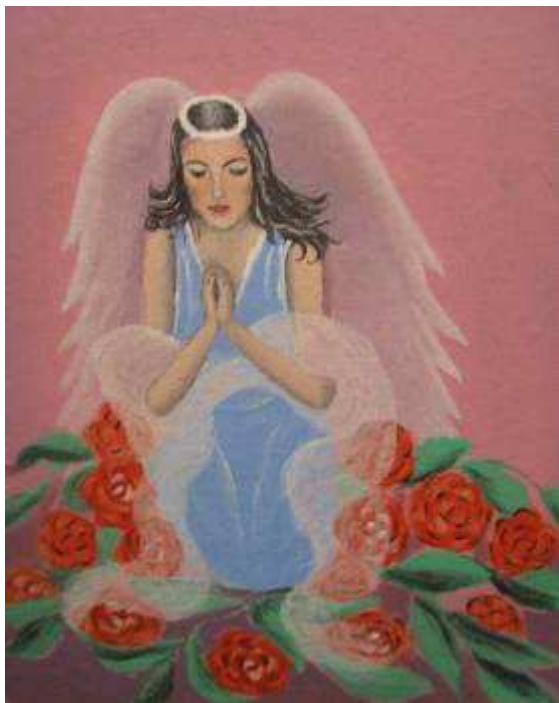
90 iliustr.

89 iliustr.

91 iliustr.

92 iliustr.

93 iliustr.

94 iliustr. Malūnas iš kriauklių

Tai ne vienintelis menininkės darbelis puoštas kriauklėmis. Jomis dekoruojamos pačios pagamintos dėžutės.

**Pocevičiūtė-Galdikienė Stanislava –
„vertinti tai, ką turi ir nedejuoti dėl to, ko
negali turėti“**

95 iliustr. Stanislava Galdikienė, 2008 m.

Stanislava Galdikienė gimė 1960 metais tarnautojų šeimoje. Užaugo ir aštuonias klases baigė ramiame pajūrio miestelyje – Šventojoje.

Pomėgis menui išryškėjo jau pradinėse klasėse – mokytoja net dažnai suabejodavo, ar tai jos pačios padaryti darbai, todėl liko nuoskauda. Vėliau studijavo Žemės ūkio technikume. Anot Staselės, „nežinojau, kur stoti, o praktikos metu, supratau, kad ne čia pataikiau. Blaškytis nebenorėjau ir 1979 m., baigus mokslus, paskyrimą gavau Darbėnų kolūkyje“. Šeima įsikūrė Lazdininkų kaime. Kolūkio laikais teko leisti sienlaikraštį, piešti karikatūras. Vėliau teko pažinti tautodailininką Edvardą Stalmoką, kuris pamokė, kokią drobę naudoti, kokius dažus pasirinkti. Piešiniuose vyrauja gamtos motyvai.

96 iliustr.

97 ilustr.

98 ilustr.

Ne vien piešimas vilioja Staselę – nepavykus paversti savo draugu molio, ieškojimai nesibaigė. Atsitiktinai „Šeimininkėje“ teko pamatyti rankdarbius su boružėlėmis ir štai – pajūrio akmenukų spalvinimas tapo mielas, kūrybiškas užsiėmimas laisvalaikiu.

99 iliustr.

100 iliustr.

101 iliustr.

102 iliustr.

Menininkės-mėgėjos darbeliai džiugino Darbėnų bibliotekoje ir Lazdininkuose surengtų parodų lankytojus. Darbeliai populiarūs ne vien Kaziuko mugėse, jie dovanojami draugams, pažįstamiems.

Dukros Sigita ir Rita taip pat turi pomėgį menui. Sigita baigė Verslo ir turizmo mokyklą Kretingoje. Šiuo metu pagal užsakymą daro papuošalus moterims. Devintokė Rita piešia, veria karolius, apyrankes³⁴.

³⁴ S. Galdikienės pasakojimą užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

**Rudys Tautvydas –
„be darbo nėra prasmės
gyvenime“**

103 iliustr. Tautvydas Rudys, 2008 m.

1955 m. rudenį gimusio Tautvydo Rudžio vaikystė prabėgo sostinėje. Tėvelis buvo baigęs Šiaulių amatų mokyklą ir dirbo Vilniaus dailės kombinate. Jis mokė mylėti gamtą – važiuodavo laisvalaikiu į mišką, prie upių, ežerų. Tautvydas gerai prisimena, kaip padėjo tėčiui pinigines „daryti“, kurias sugadino... Tėvui mirus, šešiolikmetis buvo priimtas į dailės kombinatą. Studijavo Dailės akademijoje.

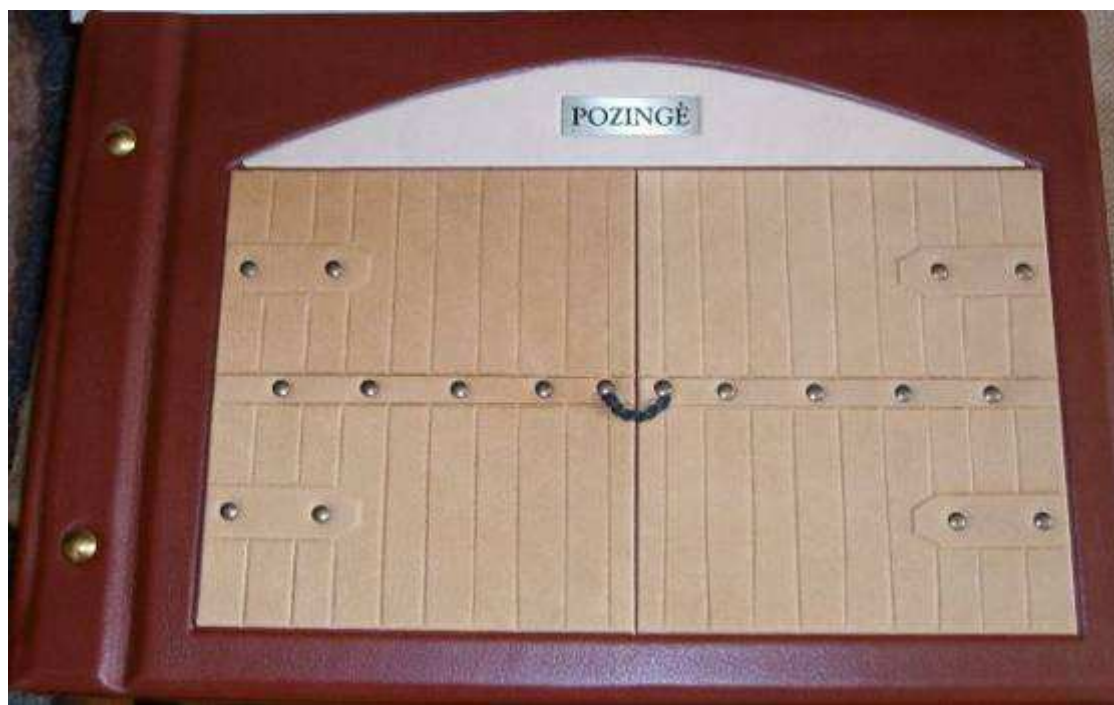
„2000 m. šeima atvyko gyventi į Darbėnus. Vilniuje ankštoka, trūksta erdvės. Tautvydas ir žmona Ilona gamina įvairius odos gaminius: užrašų knygutes, albumus, valgiaraščių aplankalus, garbės svečių knygas, rankinukus bei kitus daiktus. Visi gaminiai iš natūralios odos. Išdirbtą odą perka iš gamyklų. Daugiausia naudoja veršio odą. Gaminiai siuva 1893 metais gaminta „Singer“ siuvimo mašina. Ja siuvo dar Tautvydo tėvas ir senelis. T. Rudys sako, jog įdomiausia gaminti įvairius originalius užsakymus. Rankinukų gamyba patikėta žmonai – rūbų modeliotojai Ilonai“³⁵.

2002 m. Maskvoje įsteigta Baltijos šalių menininkų sąjunga, kurios nariu buvo ir T. Rudys. Organizuojamos parodos vykdavo visame pasaulyje. Sąjungos nariai gaudavo užsakymų. T. Rudys su savo gaminiiais vyksta ir į muges. Mugė – ne tik proga užsidirbti, bet ir pabendrauti su pažįstamais, pasikalbėti su aplinkiniais, išgirsti pirkėjų pageidavimus.

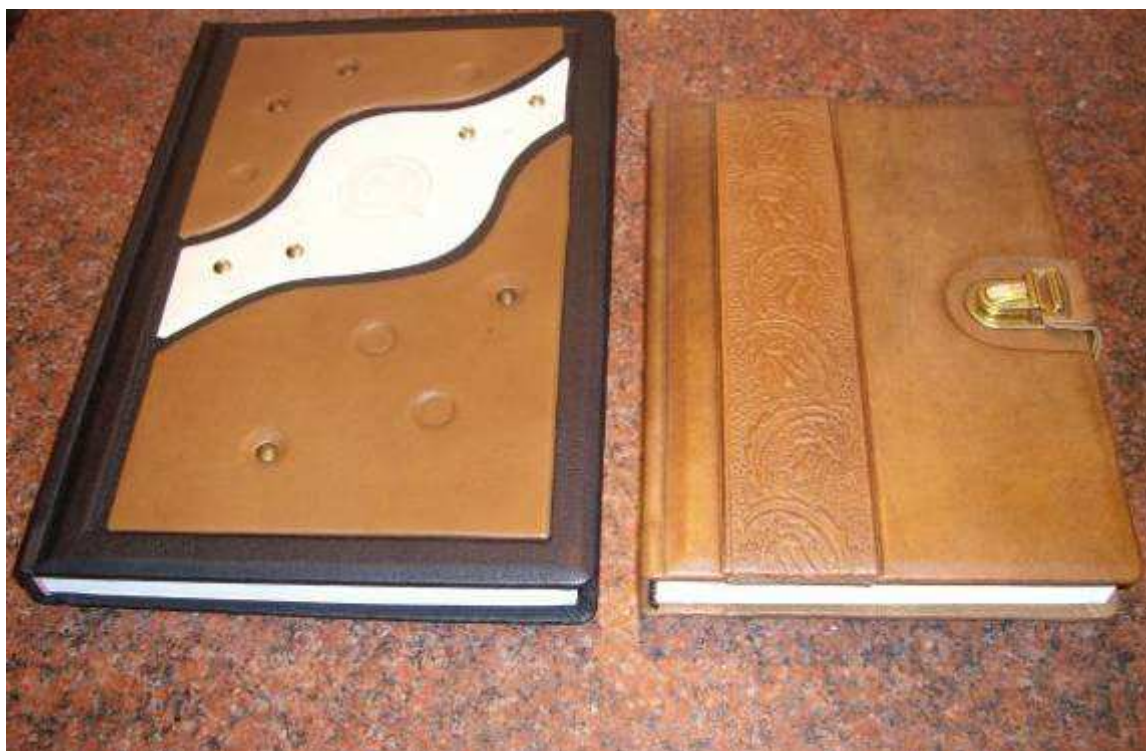
³⁵ KAREČKAITĖ, A. Meistro rankose oda virsta knygos viršeliu. *Pajūrio naujienos*, 2006, spalio 20, p. 8.

104 ilustr. Foto albumas

105 ilustr. Foto albumas

106 ilustr. Atsiliepių knygos

107 ilustr. Rankinės

Kurmytė-Mizerienė
Donata Zigfrida –
„gyvenimo prasmę matau savo
darbuose“

108 iliustr. Donata-Zigfrida Mizerienė, 2008 m.

Donata Zigfrida gimė 1930 m. Šilutės rajone, ūkininkų šeimoje. Mama kaime buvo žymus žmogus – be jos neapsieidavo nei krikštynos, nei vestuvės, nei šermenys. Panaši į savo mamą ir Zigfrida, švelniai aplinkinių vadinama Zitele. Šeimoje augo penki vaikai. Kadangi mama buvo labai užimta, siūti ir megzti išmokė tėvelis (padėdavo siūti lėles).

Siuvinėti, nerti pradėjo būdama penktokė. Per karą pamokos buvo nutrauktos, o kaip tik tuo metu ruošėsi tekėti vyresnė sesutė ir jaunesniajai teko ruošti kraitį. Staltiesė, lovatiesė, dvi užuolaidos netrukus buvo išsiuvinėtos pagal sesės norimą raštą. Kad mergaitė turi „auksines“ rankes pastebėjo Šilutės gimnazijos mokytoja, jos patarimai pravertė ir buvo naudingi siuvinėjant.

Šilutėje prabėgo 15 darbo metų. Vėliau pradėjo dirbti Darbėnų vidurinėje mokykloje kaip pradinių klasių mokytoja, darbų mokytoja (mokė vaikus, kaip puošti savo buitį). 1993 m. teko dalyvauti televizijos laidoje-seminare mokiniams „Darbščiosios rankos“. Būdama reikli mokytoja, Zitelė ne vienam savo mokiniui į gyvenimo krepšelį įdėjo savojo talento paslapčių, patarimų, pamokymų. Nuo 1971 m. pradėjo dirbti mokyklos bibliotekininke.

Laisvalaikis, skirtas rankdarbiams, ypač brangus ir prasmingas darbų savininkei. „Visas turtas – knyga ir rankdarbiai“, – sakė ponია Zita. O namuose, žiūrėk, ant stalo – megzta staltiesėlė, ant sienos – siuvinėtas paveikslas. Stalčiai pilnutėliai čia megztų, čia išsiuvinėtų darbėlių byloja apie šeiminkės nepaprastą darbštumą. „Negalėčiau suskaičiuoti, kiek megztinių, kelnių, kombinezonų esu prinėrusi –

gal iki Kretingos kelią nukločiau“. Rankdarbių mylėtoja savo darbus mielai eksponuoja parodose: džiaugėsi jais ir plungiškiai, ir telšiškiai, ir kretingiškiai.

109 iliustr.

110 iliustr.

111 iliustr.

112 iliustr.

113 iliustr.

114 ilustr.

115 ilustr.

116 ilustr.

117 ilustr.

Galdikaitė-Grabienė Dara –
„kiekvienas darbas yra dalelė manęs“

118 iliustr. Dara Grabienė, 2008 m.

Lazdininkuose gyvenanti Dara Grabienė gimė 1962 m. vasarą. Šeimoje augo tarp trijų seserų, kurios buvo linkusios į meną: Birutė dar besimokydama mokykloje gražiai piešė, Asta siuvinėjo kryželiu, Zinai tiko smulkūs darbeliai. Dara irgi mokėsi Darbėnų vidurinėje mokykloje. Labiausiai mėgo darbų pamokas. Klaipėdos 46 profesinėje technikos mokykloje įgijo siuvėjos specialybę. 1983 m. ištekęjusi pradėjo dirbti Darbėnuose veikusiuose pagalbiniuose versluose – klijavo maišus.

D. Grabienė iš vaikystės pamena, kaip siuvinėdavo jos mama. Ir pati yra anksčiau siuvinėjusi, mezgusi, tačiau siuvinėti paveikslus „užsikrėtė“ nusipirkusi rankdarbių albumą „Siuvinėjimo stebuklai“, kuriame pavaizduoti siuvinėjimo būdai. Iš pradžių manė siuvinėti kryžiuku, bet tam reikia daug ir įvairių siūlų. Todėl pabandė siuvinėti ant popieriaus. Toks siuvinėjimo būdas vadinasi simegrafija. Tai linijinis siuvinėjimo būdas. Išsiuvinėti paveikslai atrodo lengvučiai ir perregimi. Dara pati pastebi, jog gražiausiai paveikslai atrodo išsiuvinėti ant tamsaus popieriaus. Iš pradžių nusipiešusi piešinį ant balto popieriaus ir jį pridėjusi prie tamsaus, adatėle išbado piešinio kontūrus. Vėliau tokiu būdu perkeltą piešinį išsiuvinėja. Ten, kur siūlai susikerta, paveikslas tampa iškilesnis, o kur vienas siūlas, – lieka perregimas. Išsiuvinėtas gėlių krepšelis atrodo tarsi būtų padarytas iš plonyčių šiaudelių, o gėlių žiedlapiai atrodo tokie lengvučiai, jog nuo menkausio vėjo dvelksmo nubyrės.

Pirmą paveikslą – angelą – moteris išsiuvinėjo pasižiūrėjusi į žurnalą. Dabar pati sugalvoja. Mėgsta siuvinėti gėles. Darbui naudoja daugiausiai mulinę ar siuvimo siūlus³⁶.

Vyras Raimondas laisvalaikiu kalbina medį: ištekinio stovus gėlėms, šaukštų krūvą, kaukes, Daros darbams pagamino rėmelių. Dara turi apie 30 darbų, kuriais puošia namus, dovanoja draugams. Savo darbus menininkė pristatė Lazdininkuose, Darbėnų vidurinėje mokykloje ir miestelio bibliotekoje, Piliakalnyje.

119 iliustr.

120 liustr.

121 iliustr.

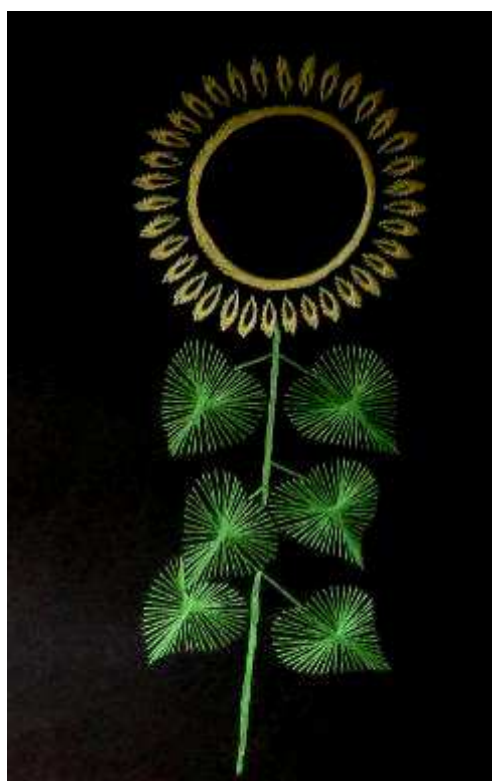
³⁶ KAREČKAITĖ, A. Siuvinėtuose paveiksluose – lengvos ir perregimos mintys. *Pajūrio naujienos*, 2007, lapkričio 28, p. 7.

122 ilustr.

123 ilustr.

124 ilustr.

125 ilustr.

**Sermontytė-Grigaitienė Rūta –
„nemėgsta piktų raganų“**

126 iliustr. Rūta Grigaitienė, 2006 m.

Rūta Grigaitienė gimė 1964 m. liepos 6 d. Lazdininkų kaime. Čia pat veikė pradinė mokykla, kurią Rūta ir baigė. 1974 m. mokslus tęsė Darbėnų vidurinėje mokykloje. Pirmoji klasės auklėtoja – piešimo mokytoja Zita Puškoriūtė. Vėliau mokėsi Kretingos prekybos mokykloje, kur įgijo pardavėjos specialybę.

Dar mokykloje Rūta gražiai piešė. „Pačiai sugalvoti piešiniui temą nelabai sekėsi, bet kopijuoti mokėjau puikiai. Ir mano tėvelis mokėjo piešti. Tai, matyt, genuose užfiksuota, nes ir mano dukra gražiai piešia“. Rūta ir dabar suabejoja, kad kitaip būtų susiklostęs gyvenimas, gal ji būtų pasirinkusi kokią „menišką“ profesiją. „Tėvai gyveno kaime, nebuvo sąlygų lankyti kokias meno mokyklas, taip nieko ir nepasiekiau šioje srityje.“

Rūta raganaites siuva tik iš lino. Jos siuvinamos raganiukės yra geros, linksmos, padykusios, laimę į namus nešančios³⁷.

Tokių darbų neįmanoma nepastebėti įvairiose mugėse, parodose – Rūta apdovanota padėkos raštais, ne kartą apie ją rašyta laikraščiuose „Kraitė“, „Švyturys“.

³⁷ VALANČIENĖ, V. Raganų puotoje. *Šeimininkė*, 2006, spalio 11-24, priedas „Kraitė“, Nr. (219), p. 2.

Menininkė su vyru Petru augina tris dukras: Ievą ir dvynes – Simoną ir Agnę. Simona domisi menais – studijuoja KTU tekstilės dizainą ir technologijas, o Agnė ir Ieva – Klaipėdos verslo ir technologijos kolegijos Kretingos skyriaus antro kurso studentės.³⁸

„Rūta nemėgsta piktų raganų, todėl jos visos žaismingos ir simpatiškos“³⁹. Jomis leidžia pasidžiaugti laikraščio „Šeimininkė“ priedas „Kraitė“:

127, 128 iliustr. Rūta nemėgsta piktų raganų, todėl jos visos žaismingos ir simpatiškos

129 iliustr. Vietoj šluotos – šampano butelis

130. iliustr. Raganaičių ruošiniai

³⁸ Duomenys iš Darbėnų vidurinės mokyklos muziejaus archyvo.

³⁹ VALANČIENĖ, V. Raganų puotoje. *Šeimininkė*, 2006, spalio 11-24, priedas „Kraitė“, Nr. (219), p. 2.

**Rupšas Eugenijus –
„pomėgis kurti negėsta“**

131 iliustr. Eugenijus Rupšas, 2008 m.

Eugenijus Rupšas gimė 1954 m. Darbėnuose, mokėsi Darbėnų vidurinėje mokykloje. Vėliau tarnavo sovietinėje armijoje.

„Kai kurie darbai padaryti iš juodojo ąžuolo, drebulės, beržo, pušies. Suradęs tinkamą medžio šaką ar šaknį, parsineša namo, nuplauna ir išdžiovina. Tada žiūri, ką medžio šaka ar gumbas primena, ir ką iš to galima padaryti. Medį apdirba paprastais statybiniais įrankiais, nors kartais ir pasisgenda ir juvelyrų naudojamų įrankių. Vėliau medį šlifuoja, lakuoja vandeniui atspariu laku.

E. Rupšo darbai – įvairaus dydžio, nuo telpančio ant delno iki 2 metrų aukščio žvakidės. Jo darbai – iš beržo padarytas stalas, kurio viršus atskleidžia visą šio medžio grožį, gėlių stalelis, žvakidės“⁴⁰.

Medžio darbų autoriui artima fotomenininko Rimanto Dichavičiaus kūryba, kuri suteikia nemažai minčių.

⁴⁰ KAREČKAITĖ, A. Gamtos sukurtas grožis išlieka darbėniško kūriniuose. *Pajūrio naujienos*, 2008, vasario 26, p. 5.

Metų pradžioje buvo surengta paroda miestelio bibliotekoje. Lankytojai negailėjo šiltų žodžių, stebėjosi Eugenijaus sugebėjimais. Tai suteikė drąsos – parengta paroda Kretingos kraštotyros muziejuje.

132 iliustr.

133 iliustr.

134 iliustr.

135 ilustr.

**Kniežaitė-Šaučiulienė Bronė –
*audėja***

136 iliustr. Bronė Kniežaitė, 2008 m.

„Ona ir Juozas Kniežos Grūšlaukės parapijoje, Peldžių kaime turėjo apie 30 ha žemės. Tai tarybų valdžiai nepatiko, laikė tėvelius buožėmis. Pasiturinčių ūkių žmones vežė į Sibirą. Mano šeimą išvežė tada, kai mes miegojome, išskyrus tėvą. Jis buvo išėjęs prie vandens talpyklos, nes buvo pranešta, kad iš jos laša vanduo. Žmonės, kurie turėjo mus išvežti, įsakė susidėti daiktus. Tai buvo 1948 m. gegužės 22 d.

Šeimoje buvome 10 vaikų (7 seserys ir 3 broliai). Man buvo 24 metai. Tremtyje po metų mirė mama. 1952 m. ištekėjau už Povilo Šiaučiulio, kuris čia irgi ne savo noru iš Anykščių rajono atsidūrė. Gyvenome miškuose, barakuose. Už darbą buvo mokama. Švenčių proga susirinkę dainuodavome dainas, o skruostais „biro“ ašaros:

Pavasario paukščiai į tėviškę grįžta,
O mes ar sugrįšim kada?
Praeis mūsų dienos gražioje jaunystėje,
Širdy pasiliks tik skriauda.
Kada daugiau vergaut?
Kas pagalbos ranką išties mums šiandieną,

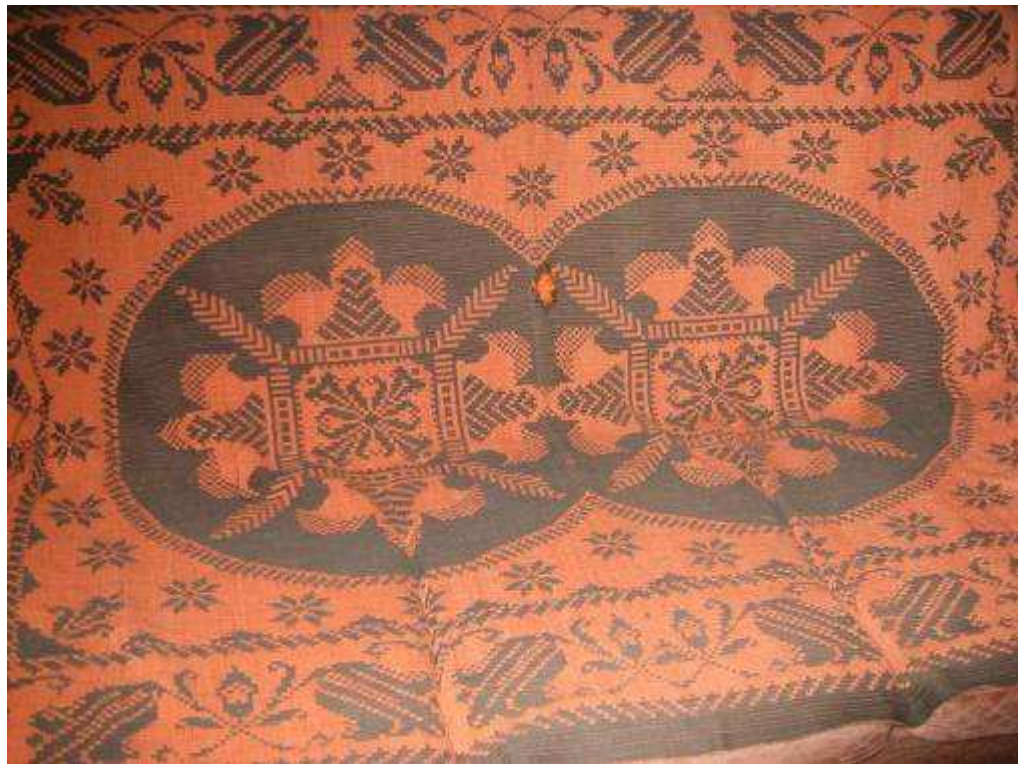
Į ateitį šviesią, į ateitį šviesią,
Pabūdins iš sapno klaikaus.
Gyvenimas eina sunkiuose keliuose
Tiktai nebe tas, nebe tas.
Dalis Lietuvos atsidūrė Sibire
O kas į Laisvę išves?

1959 m. keitėsi laikai, rugsėjo mėnesio pabaigoje – spalio pradžioje komendantas pranešė, kad mes laisvi ir įteikė dokumentus. Tėvelis prieš trejus metus jau buvo miręs, todėl važiuojom į vyro tėviškę – Anykščius. Apsigyvenom tremtinių namuose. Vėliau miestelyje nuomojome kambarį. Sibiro

tremtyje pažinojau audėją, kuri po tremties, kaip ir mes, sugrįžo į Svėdasus ir gyveno kaimynystėje. Todėl prašydavo manęs, kad padėčiau – ji buvo pasiligojusi, invalidė. Apie metus buvau pagalbine darbininke. Patiko austi. Vyras padarė stakles. Raštus sugalvodavau ir išsipiešdavau pati. Audeklai, išausti su kryžiumi, dažnai tapdavo šermenų reikmeniu – skolindavau. Miestely buvom keturios audėjos, bet mano darbu visi labai džiaugėsi, senbuvės audėjos pavyduliavo...“, – pasakojo B. Šiaučiulienė.

1965 m. Šaučiulių šeima grįžo į Darbėnus. Kolūkyje moteris nedirbo, o kasdien audė. Augo trys vaikai. Pasak Bronės, per dieną buvo galima išausti vieną lovatiesę, jei atsikeldavai anksti, negaišdavai laiko valgio gaminimui ir valgymui. Audiniai į „svietą“ iškeliavo. Ypač tarybiniais metais pirkdavo juos tautiečiai dovanoms į Ameriką ar kitur. Sesers dukra bandė mokytis šio amato, tačiau neaudė.

Ilgai tarnavusios staklės sulūžo, bet jų šeimininkė sveikata dar nesiskundžia, atmintis tiksliai fiksuoja praėjusių metų įvykius. O atidarius spintą su audeklais, suprantį, kad pas moterį ne be reikalo šių metų vasarą lankėsi etnografinė ekspedicija.⁴¹

137 iliustr. Lovatiesė

⁴¹ B. Kniežaitės-Šiaučiulienės prisiminimus užrašė D. Paulikienė, 2008 m.

138 iliustr. Lovatiesē

139 iliustr. Lovatiesē ir pagalvės užvalkalas

**Skužinskaitė-Budrienė Irena –
„prabėgančių akimirų nebesugrąžinsi“**

140 iliustr. Irena Budrienė, 2008 m.

Laukžemės apylinkė, Drumulių kaimas. 1942 m. žiema. Petronėlės ir Viktoro Skužinskių šeimoje gimė dukra Irena. Ta pati Irena, kuri šiandien nepaleidžia fotoaparato iš rankų. Be jos šeimoje augo dar trys vaikai. Baigusi Laukžemės septynmetę mokyklą, padėjo mamai ūkio darbuose. Noras užsidirbti paskatino įsidarbinti geležinkelio ruože. „Darbas sunkus, bet brigada jaunų žmonių – skūstis negalėjau, nes pati to norėjau“, – pasakoja Irena. Nuo 1975 m. I. Budrienė dirbo laiškanėse. Teko labai daug vaikščioti tuo pačiu maršrutu ir stebėti besikeičiančius gamtos vaizdus. Neišsemiama energija slypi gamtos grožyje! Todėl Irenos palydovu tapo fotoaparatas. Ir visur su juo, ar tai pakeliui pas savo skaitytojus, ar tai į kelionę... Maždaug prieš dvi dešimtis metų fotografijų objektu tapo gamta: debesys, medžiai, jūra. Anot Irenos, nors akimiriai stabteli, pakeli akis nuo kasdienybės – ir turi akimirką, kurios niekada nebepamatysi. Per laiką susikaupė didelis pluoštas nuotraukų, kurios nebetelpa albumuose. Fotografijų gausa vertė kažką galvoti ir daryti. Savininkė pačius nuostabiausius vaizdus įrėmino. Jie dabar puošia namus, kai kuriuos, pasitaikius progai, padovanos.

Užauginti du vaikai, kurie neabejingi menui. Šiuo metu I. Budrienė šeiminingauja namuose, turi daugiau laiko, nueina į miestelio biblioteką pasikeisti knygų, paskaityti laikraščių. Gali būti, kad čia surengs savo fotografijų parodą. Apie šį fotomenininkės-savamokslės pomėgį kalbėjomės, kai ji eilinį kartą užsuko į biblioteką.

Gamtoje nebūna pasikartojimų

141 ilustr.

142 ilustr.

143 ilustr

144 ilustr.

145 ilustr.

146 ilustr.

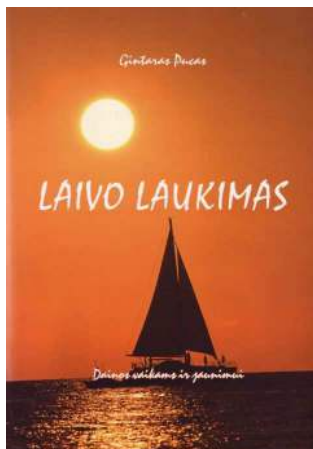
147 iliustr. Gintaras Pucas, 2008 m.

Pucas Gintaras – *„norėčiau sugrįžti į vaikystę“*

Gintaras Pucas gimė 1967 m. žiemą darbininkų šeimoje. Darbėnų vidurinėje mokykloje baigė aštuonias klases.

„Gintarą į muzikos pasaulį atvedė 10 metų vyresnis jo brolis Alius, pats – savamokslis muzikantas, grojęs bosine gitara. Jis, pastebėjęs Gintaro muzikinius gabumus, įtikino tėvus, kad šie brolių leistų mokytis į Kretingos muzikos mokyklą.

Septynerius metus G. Pucas mokėsi fortepijono pas mokytoją Andrių Karką. Pabaigęs 8 klases įstojo į Klaipėdos Stasio Šimkaus muzikos mokyklą, o po to – į Vilniaus konservatorijos Klaipėdos fakultetų fortepijono specialybės kursą. Greta pradėto pedagogo kelio driekėsi ir kitas – muzikanto kelias, pramintas ankstyvoje jaunystėje ir neleidžiantis tik rusenti.

148 iliustr.

Per dvidešimt kūrybinių paieškų metų G. Pucui teko groti trijose paties suburtose muzikos grupėse. Pats rašo instrumentinę muziką, tekstus.

G. Pucas – Pranciškonų gimnazijos muzikos mokytojas, katalikų bažnyčios parapijos vaikų ir jaunimo choro vadovas, Kretingos kultūros centro Grūšlaukės filialo meno vadovas. Prieš trejus metus išleido dainų rinkinį „Gintaro dainelės“. Antrasis

rinkinys „Laivo laukimas“ yra dviejų mėnesių konkretaus darbo rezultatas. Rinkinyje – 14 dainų⁴².

Nors menininkui lieka mažai laiko laisvalaikiui, tačiau randa laiko pasisvečiuoti pas vyresnį brolių Darbėnuose. Čia jį vilioja vaikystės prisiminimai, gamta. Ir nejučiomis Gintaras prasitaria, kad „jei būtų kitos aplinkybės – gyvenčiau Darbėnuose“⁴³.

⁴² ŠEŠKEVIČIENĖ, I. Gintaras Pucas: „Kad išliktum profesionalus, reikia kasdieninio darbo“. *Pajūrio naujienos*, 2008, lapkričio 14, priedas „Smiltys“, Nr. (125), p. 1.

⁴³ Gintaro Pucio pasakojimą užrašė Danutė Paulikienė, 2008 m.

**Kupšys Vytautas –
*aktorius, režisierius, bardas***

149. iliustr. Vytautas Kupšys

„Gimiau ir užaugau Žemaitijoje, Darbėnų miestelyje (Kretingos rajone). 1984 m. baigiau studijas Muzikos ir Teatro akademijoje Klaipėdos fakultetuose (liaudies teatro režisūra). 1987 m. toje toje pačioje akademijoje Vilniuje įgijau aktoriaus profesiją. Nuo 1984 m. dirbu Panevėžio J. Miltinio dramos teatre. Vien aktorine veikla neapsiriboju, pastačiau daugiau nei 25 spektaklius J. Miltinio, Panevėžio Muzikinio, Kauno lėlių, Panevėžio Kaukių teatrų scenose, Lietuvos nacionaliniame radijuje. Naujausias darbas – parašyta ir režisuota pjesė J. Miltinio dramos teatre – „Mamatė“, pagal Šatrijos Raganos apysaką „Sename dvare“. Ryškesni pastarųjų metų vaidmenys: Batuotas katinas, pagal to paties pavadinimo Š. Pero pasaką (rež ir autorius V. Kupšys), Skapenas, Moljero „Skapeno klastose“ (rež. R. Teresas), Pepelas Gorkio „Dugne“ (rež. S. Račkys). Parašiau 25 pjeses vaikams ir suaugusiems, kurių didelė dalis pastatyta įvairiuose Lietuvos teatruose.. Šiuo metu ruošiamasi išleisti pjesių vaikams rinkinį „Slibinai ir žmonės, eilės laukia pjesių suaugusiems rinkinys ir eilėraščių knyga.

Naujausias mano kūrybos etapas – dainos. Kuriu dainas savo paties parašytais teksta. Tai baladžių, romansų stiliaus melodijos, kuriose dominuoja meilės tematika. Labiausiai mano kūrybai įtaką darė A. Malinino dainuojami romansai, kuriuos ir pats mielai atlieku savo koncertuose... Įrašiau

pirmąją kompaktinę plokštelę „Likimų dėlionės“ .Artimiausiu metu pasirodys nauja kompaktinė plokštelė „Pasivaikščiojimas po dangų“. Koncertuoja dažniausiai vienas, groja akustine gitara“⁴⁴.

150 iliustr. V. Kupšio (kairėje) režisuotos pjesės „Mamate“ akimirkos

151 iliustr. V. Kupšys (kairėje) vaidina spektaklyje „Sveiki, žmonės“

⁴⁴ Vytautas Kupšys – J. Miltinio dramos teatro aktorius, režisierius, bardas [interaktyvus]. [Panevėžys]: [b. l], [b. m.] [žiūrėta 2008 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vytautaskupsys.tai.lt>.

152 iliustr. Skapeno klastos. V. Kupšys dešinėje

153 iliustr. V. Kupšys – kompaktinės plokštelės „Likimų delionės“ autorius

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. BENIUŠIENĖ, I. Aštuoniasdešimtmetis rašomąją mašinėlę iškeitė į kompiuterį. *Pajūrio naujienos*, 2008, kovo 14, p. 4.
2. BENIUŠIENĖ I. Kūrybos proveržis – po dukters mirties. *Pajūrio naujienos*, 2008, vasario 8, p. 4.
3. BENIUŠIENĖ, I. Lietuvybės puoselėtoja Peterburge kreipėsi į Strasbūro teismą. *Pajūrio naujienos*, 2003, rugpjūčio 26, p. 4.
4. BONČKIENĖ, V. Mes didžiuojamės! *Švyturys*, 2007, rugpjūčio 22, p. 4.
5. Danutė Strakšytė – Motiejūnienė (1937-2008): in memoriam. Iš *Literatūra ir menas* [interaktyvus]. 2008, kovo 14 [žiūrėta 2008 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=12425>.
6. *Fabijonas Šulcas (1898-1984): Gyvenimas ir kūryba: Tapyba, piešiniai, dokumentinė medžiaga*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos muziejus, 2005, [6] p. Lankst.
7. KAREČKAITĖ, A. Gamtos sukurtas grožis išlieka darbėniškio kūrinuose. *Pajūrio naujienos*, 2008, vasario 26, p. 5.
8. KAREČKAITĖ, A. Meistro rankose oda virsta knygos viršeliu. *Pajūrio naujienos*, 2006, spalio 20, p. 8.
9. KAREČKAITĖ, A. Siuvinėtuose paveiksluose – lengvos ir perregimos mintys. *Pajūrio naujienos*, 2007, lapkričio 28, p. 7.
10. *Kretingos krašto žodžio meistrai*. Klaipėda: Libra Memelensis. 2004, 168 p. ISBN 9955-544-23-6.
11. MAKSVYTIS, J. Pagerbė darbėniškės rašytojos atminimą. *Pajūrio naujienos*, 2007, rugsėjo 14, p. 5.
12. NAUJOKAITIENĖ, B. Šulcas Fabijonas. Iš *Kretingos personalijų žinynas* [interaktyvus]. Kretinga: Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešoji biblioteka, 2002-2008 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kretvb.lt/lt/pages/view/?id=699>>.
13. PETRAITIENĖ, S. Darbėnų seniūnijai vadovaus Edvardas Stalmokas. *Švyturys*, 1997, birželio 7, p. 2.

14. PIEKUS, A. *Pajūrio sparnai*. Klaipėda: Eglės leidykla, 2008, 464 p. ISBN 978-9955-542-64-3.
15. RIMKUS, V. Dailininkas Fabijonas Šulcas. *Švyturys*, 1998, Nr.2., p.30.
16. SAKALAUSKAS, T. *Šventės mansardose: esė apie dailę ir dailininkus*. Vilnius: Vyturys, 1992, 226, [3] p. ISBN 5-7900-0018-5.
17. *Sava muotinu kalbo: Žemaitiu poezijos rinktinė*. Vilnius: Žemaitiu kultūros draugijos redakcija, 1998, 222 p. ISBN 9986-9063-9-3.
18. STONKUVIENĖ, L. Menininkė, piešianti ir lipdanti savo malonumui. *Švyturys*, 2006, balandžio 1, p. 4.
19. ŠERNAS, P. *Kūryba – ne vienspalvė diena*. Klaipėda: P. Šernas, 1997, 396, [3] p. ISBN 9986-9086-7052-1-4.
20. ŠEŠKEVIČIENĖ, I. „Gintaras Pucas: Kad išliktum profesionalus, reikia kasdieninio darbo“ *Pajūrio naujienos*, 2008, lapkričio 14, priedas „Smiltys“, Nr. (125), p. 1.
21. VALANČIENĖ, V. Raganų puotoje. *Šeimininkė*, 2006, spalio 11-24, priedas „Kraitė“, Nr. (219), p. 2.
22. *Vytautas Kupšys – J. Miltinio dramos teatro aktorius, režisierius, bardas* [interaktyvus]. [Panevėžys]: [b. l], [b. m.] [žiūrėta 2008 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vytautaskupsys.tai.lt>.

Žymūs Darbėnų krašto žmonės : kūryba – gyvenimo dalis / parengė Danutė Paulikienė ; Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus VB. – Darbėnai, 2008. – 94 lap.: iliustr. – Spausdinta kompiuteriu.

ŽYMŪS DARBĖNŲ KRAŠTO ŽMONĖS: KŪRYBA – GYVENIMO DALIS

Projektą finansavo Kretingos rajono savivaldybė

Projektą rengė, medžiagą rinko ir apipavidalino Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus viešosios bibliotekos Darbėnų filialo vyr. bibliotekininkė Danutė Paulikienė.